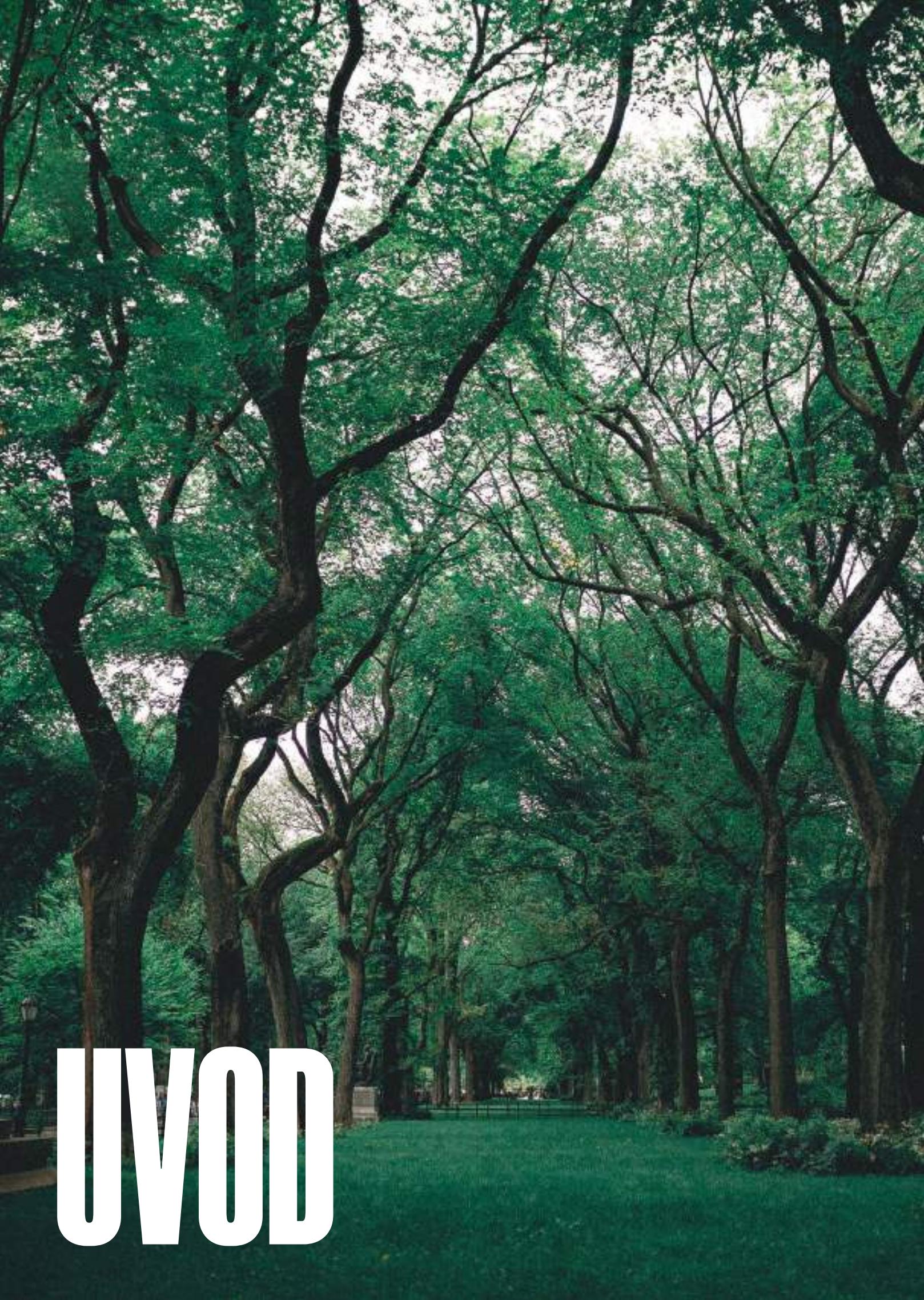

SRCEM za prirodu

PUBLIKACIJA

SRCEM ZA PRIRODU

A photograph of a dense forest. The foreground is a bright, open area of green grass. In the background, numerous tall, thin trees with dark trunks and green leaves stand in a row, their branches reaching upwards. The sky is visible through the canopy of leaves.

UVOD

Tekst koji je pred vama ne predstavlja proizvod nastojanja da se naročito studiozno obuhvati sva raznovrsnost društvenih i ekoloških problema, već da se među njima posebno naglase oni za koje se, kroz nekoliko decenija našeg aktivističkog angažmana, pokazalo da su isuviše retko obrađivani u zajednici koja se bavi ekološkim pitanjima u Srbiji.

Takođe, svrha teksta nije da ponudi trajno i univerzalno rešenje za sve društvene i ekološke probleme, niti da sugeriše da su baš oni problemi koje smo naglasili, zapravo, ključ rešenja svih drugih – već da pruži određene perspektive i usmerenja, kao i da predloži potencijalni pravac praktičnog delovanja ka postepenom unapređivanju tih konkretnih segmenata, s ciljem postizanja ravnoteže u ekološkom i društvenom delovanju.

Nastojali smo da, u celosti, koristimo što pristupačniju terminologiju, ne bismo li tekst učinili razumljivijim svima koje pokreće želja da zajedno učestvujemo u kreiranju društva koje bi kao osnovne vrednosti imalo saosećanje, altruizam, saradnju i ljubav, nasuprot savremenoj prekomernoj usredsređenosti na borbu za kratkoročni lični materijalni interes nauštrb dugoročne opšte dobrobiti zajednice – kako čovekove, tako i zajednice svih živih bića.

U nastojanju da već odmah, pri čitanju teksta, kod čitalaca podsaknemo osećanja koja inače prožimaju čoveka kada mu je delovanje ispunjeno saosećanjem, ljuba

vlju i željom za dobrobiti svih živih bića – ovaj tekst smo pisali u naročito poletnom tonu, mestimično prošaranom entuzijastičkim zanosima, koji bi trebalo da čitaocima zadrže pažnju do samog kraja. Želja nam je bila i da takvim pristupom odmah pobudimo i deo nade u mogućnost ponovnog buđenja i osnaživanja entuzijazma prema ideji o uspešnom udruženom radu za dobrobit drugih.

Nesavršenostima teksta bi trebalo pristupiti sa saznanjem da je pisan sa punom svešću da on, ni u kom smislu, ne može predstavljati zatvoreni koncept savršeno uvezanih sastavnih celina, lišenih manjkavosti i potrebe za dopunama, već da upravo zbog toga predstavlja otvoren i slobodan izraz nečega što će biti podloga i poziv za zbližavanje njegovih autora i čitalaca kroz dalje razgovore, saradnju i prijateljstva. Sadržaj, kao i pravci mišljenja i delovanja izneti u tekstu, dobijaće, verujemo, svoja potpunija i relevantnija obličja perspektivama, komentarima, pa i zamerkama svih onih koji njime budu podstaknuti na razmenu mišljenja, osećanja i utisaka.

Baš s time na umu, tekst je svesno ispunjen nesvakidašnjim, osetljivim i intimnim temama koje nisu čest predmet razgovora, a to je učinjeno s namerom da odmah podsakne čitaoce da, ukoliko ih nadahne na razmene mišljenja i osećanja, unapred budu ohrabreni da te razgovore pokreću baš sa takvim temama, takvim dubinama i baš sa takvim osećanjima – kakvima je ovaj tekst i pisan.

**DA LI STE PRIMETILI
DA SE ČOVEK SLIČNO
ODNOSI PREMA
PRIRODI KAO ŠTO
SE ODNOSI PREMA
DRUGIM LJUDIMA I
PREMA SEBI?**

Da li ste primetili da se čovek slično odnosi prema prirodi kao što se odnosi prema drugim ljudima i prema sebi?

Iz dana u dan, priroda sve više pati i sve je manji broj ljudi koji ne oseća direktno, na svojoj koži, šta znači nemati čistu pijaču vodu, disati zagađen vazduh ili ostati bez nekog lepog prirodnog predela u svojoj okolini.

Mi smo grupa ljudi koja se godinama bavi ekološkim problemima, ali takođe pažljivo posmatra i način na koji se oni gomilaju zbog narušenih međuljudskih odnosa u svetu i pokušaćemo da vam predstavimo primere za to.

Zbog čega želimo da to uradimo?

Svako od nas oseća nepravdu u tome što nam se dešava i svi se nadamo da ćemo strogim zakonima sačuvati prirodu. Ipak, takav nam cilj deluje nedostižan, i u Srbiji i na svetskom nivou, posle brojnih neuspelih međunarodnih sporazuma o zaštiti prirode koji nisu sprovedeni; zbog toga se osećamo bespomoćno.

Da li nam osećaj bespomoćnosti kazuje da je problem ipak značajno dublji od odsustva strogih zakona?

Pridružite nam se da razmenimo opažanja koja smo do sada stekli, jer ukoliko uspemo sagledamo gde leži dublji problem ekološke krize, imaćemo šanse da s većim entuzijazmom usmerimo zajednički trud

**"ČOVEČANSTVO NIKADA
NIJE BILO NA OVAKO
VISOKOM STEPENU
TEHNOLOŠKOG RAZVOJA – TEHNOLOGIJA NIKAD
NIJE NAPREDOVALA
TOLIKOM BRZINOM DA
JE BILO KOME TEŠKO I
DA ISPRATI TAJ
NAPREDAK, A IPAK,
SVETOM I DALJE VLADAJU I
SIROMAŠTVO I OPŠTI
OSEĆAJ NEZADOVOLJSTVA."**

radi finansijskog uspeha, mora da se, osim vremena, odrekne i kontakta sa prirodom, životinjama, a neretko i sa bliskim ljudima.

Mnoge stvari za koje, do pre samo koju deceniju, čovek nije mogao ni da zamisliti da ih je moguće napraviti, sada su se pretvorile u neizbežne potrebe, što je delom i razumljivo, budući da u određenoj meri olakšavaju život. Ipak, one ga, takođe, često i menjaju.

Ako kao primer za to uzmem – internet, videćemo da se, osim toga što je tehnički olakšao komunikaciju među ljudima, dogodilo i nešto drugo: kroz društvene mreže, čini se, uticao je, delom, i na podsticanje komunikacije koja se prečesto odvija u šablonima,

ka ostvarenju onoga do čega nam je stalo: skladniji odnos prema prirodi, ali i srećniji međuljudski odnosi.

Pogledajmo neke od činjenica koje opisuju savremeno društvo i kako to potencijalno utiče na očuvanje prirode.

Čovečanstvo nikada nije bilo na ovako visokom stepenu tehnološkog razvoja – tehnologija nikad nije napredovala tolikom brzinom da je bilo kome teško i da isprati taj napredak, a ipak, svetom i dalje vladaju i siromaštvo i opšti osećaj nezadovoljstva.

Da bi sebi obezbedio opstanak, čovek je u današnjem svetu primoran da se, u velikoj meri, predaje isključivo svom poslu. Takođe, ako uzmem u obzir i to da se najbolji uslovi za napredak u poslovnom svetu nalaze u velikim gradovima, to često dovodi do toga da čovek,

dovodeći do navike da se ona događa bez dublje razmene iskrenih ideja i osećanja.

U nedostatku slobodnog vremena i prilika za konkretno druženje, savremeni čovek se oslanja na taj lako dostupan vid pojednostavljene komunikacije; na taj način sve manje ostvaruje prisniji kontakt sa ljudima. Kako vreme prolazi u tom 'šablonu', pojedinac, naviknut na komunikaciju ograničenu uobičajenim temama, sve teže može da se, kroz prisniji razgovor, emocionalno poveže sa drugim ljudima, te njihove poglede na svet ne može da doživi kao vredne za dublje razumevanje drugog čoveka, niti da razvije veće saosećanje prema tuđem životu.

Govoreći o još nekim drugim aspektima savremenog društva, možemo primetiti i sledeće.

„Moraš biti siguran u sebe i svoj uspeh”, „Samo budi uporan i ostvarićeš sve želje” ili „Ne slušaj šta ti drugi govore, jer si sâm kreator svoje sudbine i sreće” – samo su neki od najpopularnijih stavova koji nam bliže pokazuju na koji način razmišlja savremeni čovek.

To i ne bi trebalo da nas začudi, s obzirom na to koliko se savremeni način života – borba za uspehom i što boljom pozicijom u društvu – ustalio kao jedina moguća stvarnost, u čije menjanje teško može da poveruje veliki broj ljudi.

Na prvi pogled, mnoge od ovih stvari čine se kao nešto što nema naročite veze sa ekologijom. Ipak, čim se prisetimo jedne stvari, postaće nam mnogo jasnije zbog čega ukazujemo na sve to.

Zamislimo, pre svega, šta nam je potrebno da bismo napravili bilo kakvu ozbiljnu promenu na nivou države i sveta. Naravno, potrebno nam je da se dovoljno veliki broj ljudi udruži i tako stekne dovoljnu društvenu i političku moć da sproveđe neku promenu. Ipak, primećujemo kako danas ljudi veoma retko uspevaju da se udruže, iako se čini da dele isti cilj.

Kada vidimo da nas već odmah sputava takva prepreka, postaje veoma značajno zapitati se: a zbog čega se to tako često dešava?

Ovaj čitav tekst će se baviti upravo ukazivanjem na potencijalne razloge za to, ali i ukazivanjem na moguća rešenja koja se retko spominju. Ti predlozi rešenja imaće mogućnost da vas ohrabre, vrate nadu i podstaknu na dalje udruživanje i rad za opšte dobro.

**"TI DREDLOZI REŠENJA IMAĆE MOGUĆNOST
DA VAS OHRABRE, VRATE NADU I PODSTAKNU
NA DALJE UDRUŽIVANJE I RAD ZA ODŠTE
DOBRO."**

**TAKO MALI
BROJ LJUDI
SE DANAS
OSEĆA
PRIHVACENO
I VOLJENO**

Tako mali broj ljudi se danas oseća prihvaćeno i voljeno.

Zbog ovoga, često živimo sa osećajem usamljenosti. Kako bismo izbegli takva osećanja, često prečutkujemo neka svoja osećanja i mišljenja radi tuđeg prihvatanja. Od malih nogu se navikavamo da sve što u nama „odskače“ od okoline, smatramo „čudnim“ i skrivamo. Tako odraštamo, i čini se da nas mnogi ljudi „prihvataju“. Ipak, malo ko danas oseća ispunjenost utiskom prijatnosti zbog takvog prihvatanja – svuda se pojavljuju nezadovoljstva.

Tako slabašan osećaj prihvaćenosti, budi u nama i osećaj nesigurnosti od toga da ćemo ipak biti napušteni. Sve to zvuči veoma tužno – mnogi ljudi su potišteni i osećaju se beznadežno. Ipak, zašto se sve to dešava i da li zaista mora biti baš tako?

Rekli smo da se usled usamljenosti trudimo prilagoditi okolini, ali čak i kada se toj okolini prilagodimo, mi opet bivamo nesrećni i usamljeni. Znači li to da ono što danas okolina zahteva od nas nije baš dobro rešenje za našu potrebu za prihvaćenošću i ljubavlju?

Ukoliko je tako, da li ste razmišljali o tome kako danas razmišlja i kako se danas oseća većina ljudi u našoj okolini? Da li ljudi nešto rade pogrešno?

**"KOLIKO STE DUTA DO
SADA DOŽIVELI DA SE
OSEĆATE MANJE
VREDNIMA ZBOG TOGA
ŠTO NISTE FIZIČKI
ZGODNI? ILI ZATO
ŠTO NEMATE NOVCA ZA
SKUPOCENU ODEĆU,
AUTO I KUĆU?"**

Koliko ste puta do sada doživeli da se osećate manje vrednima zbog toga što niste fizički zgodni? Ili zato što nemate novca za skupocenu odeću, auto i kuću? Koliko ste se često osećali da uprkos svem trudu koji ste uložili da kod sebe razvijete neku osobinu i veštinu – ljudi ipak radije komentarišu vaš izgled i novčanu situaciju? Ako ipak imate lepo telo, da li osećate nesigurnost što ga ljudi više neće toliko voleti kada ostari? Ako ipak imate novca, da li osećate nesigurnost kako će vas ljudi gledati ako taj novac izgubite?

Koliko samo lako možemo izgubiti sve ono zbog čega nas današnji ljudi vole. Gotovo svi se pronalazimo u ovakvim osećanjima i strahovima – pa, hajde, onda, da to promenimo.

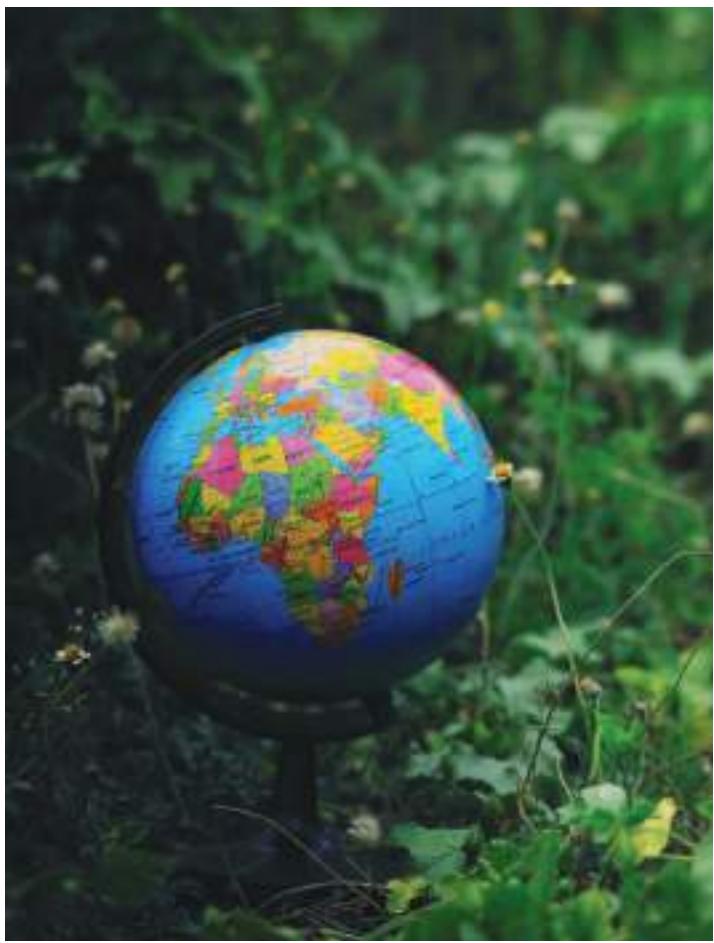
Pomenuli smo da se često, radi prihvatanja, prilagođavamo svojoj okolini. Sada vidimo da naša okolina danas uglavnom vrednuje opipljive stvari – naše telo, predmete, novac i drugo. Šta to znači? To znači da se mi, od malih nogu, navikavamo da napor

no radimo najviše na svom izgledu i bogatstvu. A naša osećanja, razmišljanja, veštine i vrline, ostavljamo po strani kao nevažna, ako ne doprinose tom cilju.

Kada smo tako usredsređeni na mali broj stvari – naš izgled, bogatstvo, društveni status – koliko se stižemo baviti sobom i drugim ljudima? Postepeno gubimo naviku o razmišljanju i ulaganju za dobro drugih ljudi i dalje se udaljavamo od onoga što bi moglo donositi zajedničku sreću mnogima. Bavljenje bilo kakvim aktivizmom se doživljava kao „gubljenje vremena“, jer kroz njega mi ne obezbeđujemo za sebe one stvari koje smo pomenuli iznad. Videćemo u kasnijim tekstovima detaljnije kako su ove stvari povezane, a sada dajmo jedan pozitivan smer ovoj priči.

Ima li nekog rešenja?

Danas je većina ljudi već odavno umorna od nadanja da će se ljudi uspeti u skorije vreme udružiti da promene čitav svet. Ovo obeshrabrenje često povlači ljudе da se sasvim zatvore u sebe. Postalo je teško pronalaziti veće grupe ljudi koje dugoročno zajednički rade na nekom plemenitom cilju, naročito u Srbiji, s obzirom na tešku materijalnu i društvenu situaciju. Možemo li nekako makar deo ovog tereta olakšati i ponovo probuditi elan za delovanje?

Na svu sreću, možemo. Iako okolina od nas zahteva prilagođavanje, pa umemo biti ismevani i omalovažavani ako se odupremo savremenim vrednostima, postoji jedna stvar koju možemo uraditi.

Primetimo jednu stvar koja se događa u slučaju da nam je stalo do toga da ljudi vrednuju naše unutrašnje kvalitete. Tada ukoliko od ljudi sa kojima provodi

mo najviše vremena, za koje smo emocionalno vezani i koji nas bliže poznavaju – dobijamo vrste komentara usmerene ka vrednovanju izgleda i novca, to nas navodi da se osećamo lošije, nego kada bi to uradio neki čovek koji još i ne poznaje one stvari koje nas čine osobom kakva smo. Budući da je reč o bliskim prijateljima s kojima smo češće u bliskom dodiru nego sa nasumičnim ljudima – ti komentari takođe mogu pristizati i mnogo češće. Sve ovo nas redovno može činiti isfrustriranima, tužnima i potištenima.

U tom smislu, čak iako ne možemo u skorije vreme promeniti čitavu našu okolinu i čitav naš svet da se ovo ne bi događalo – ipak se možemo pažljivo povezivati sa ljudima koji su u većoj meri odoleli pritiscima današnjih vrednosnih uverenja okoline i koji nisu skloni vrednovanju drugih ljudi na osnovu izgleda, novca i društvenog statusa. Povezavši se sa takvim ljudima, mi ćemo u svojoj najbližoj okolini, kojom smo najviše i najčešće izloženi i iz koje potiče značajan deo ovakvih pritisaka – stvoriti ambijent u kome ćemo biti većinski sačuvani od takvih neprijatnosti.

Na ovakav način, možemo se rasteretići velikog dela emocionalnog pritiska i frustracije koje trpimo od najbliže okoline. Uprkos tome što smo u savremenom društvu sve vreme opterećeni borbom za egzistenciju, pa nam neki jednostavni potezi ne mogu otkloniti određene oblike pritisaka, ipak smo načinili značajan korak ka uklanjanju velikog dela ličnog emocionalnog i psihičkog opterećenja. Ovi pritisci bi

nam inače učinili pomisao o sarađivanju s drugim ljudima veoma mukotrpnom i digli bismo ruke od rada za dobrobit drugih ljudi, kada i nama samima to unosi tako veliku neprijatnost pored svih životnih neprilika savremenog sveta.

Kada više ne moramo razmišljati o svakom detalju našeg izgleda, kada ne moramo strepeti da će nas najbliži omalovažiti i okriviti ukoliko ostanemo bez novca i posla, zatim, pokušavati da dokazuje da vredi više od nas na osnovu svog uspeha u životu – već je lako predosetiti i zamisliti na koji način nas ovo čini rasterećenijim, prisebnijim, emocionalno otpornijim i postojanjim u dugotrajnom zajedničkom radu za dobrobit drugih ljudi koji još nemaju takvu vrstu komfora kao mi.

Umesto da bavljenje aktivizmom bude isključivo usmereno na ostvarivanje konkretnog visokog cilja, pa da se taj cilj možda izjalovi i tako nas ostavi

bez jedinog motiva i snage za dugotrajanju borbu – aktivizam može postati ispunjujući i priјatan način zajedničkog življenja bliskih prijatelja gde je već kod svakoga od njih pojedinačno postojao osećaj velike prijatnosti u činjenu dobrog drugima, te je ovakvo zbližavanje samo jedno značajno osnaženje da se u tome bude još predaniji i istrajniji, nezavisno od težine ostvarivosti velikih ciljeva čijem se postizanju svi nadamo.

U nastavku ćemo značajnije ući u pitanje načina na koji nastojanja ovakvog tipa, mogu uneti novu dozu vitalnosti ekološkom aktivizmu u Srbiji.

"KADA VIŠE NE MORAMO RAZMIŠLJATI O SVAKOM DETALJU NAŠEG IZGLEDA, KADA NE MORAMO STREPETI DA ĆE NAS NAJBLIŽI OMALOVAŽITI I OKRIVITI UKOLIKO OSTANEMO BEZ NOVCA I POSLA (...) VEĆ JE LAKO PREDOSETITI I ZAMISLITI NA KOJI NAČIN NAS OVO ČINI RASTEREĆENIJIM, PRISEBNIJIM, EMOCIONALNO OTPORNIJIM I POSTOJANIJIM U DUGOTRAJNOM ZAJEDNIČKOM RADU ZA DOBROBIT DRUGIH LJUDI."

**"...TE JE OVAKVO ZBLIŽAVANJE SAMO
JEDNO ZNAČAJNO OSNAŽENJE DA SE U
TOME BUDE JOŠ DREDANIJI I ISTRAJNIJI,
NEZAVISNO OD TEŽINE OSTVARIVOSTI
VELIKIH CILJEVA ČIJEM SE POSTIZANJU
SVI NADAMO."**

**LJUBAV PREMA SEBI I
DRUGIMA?**

**RAZOČARENJE USLED
NEUSPEHA?**

Ljubav prema sebi i drugima? Razočarenje usled neuspeha?

Obe stvari su veoma bliske ljudima koji teže da rade za dobrobit drugih. Blizak im je i ogroman jaz koji deli te dve stvari – jaz između želje da se učini nešto dobro i teških uslova sveta zbog kojih ti mnogi pokušaji propadaju.

Ipak, otkud pojedinim aktivistima snage da nastave? Od njih čujemo: „Moramo da se borimo, nezavisno od neuspeha“ i „Sve što radimo, radimo svesni da mi nećemo dočekati promenu, nego generacije posle nas“.

Ma koliko te reči bile divne – kako uopšte neko može biti pokrenut njima?

Previše razočarenja i neprijatnosti koje smo doživeli čini se da mnogostruko nadjačava ispunjenost plemenitim zanosom koji nastaje iz takvih rečenica.

I sami ste se nekad zaneli nekom lepom rečenicom koja vas je nadahnula, pa ste je mnogo puta u sebi ponavljali, želeći da zadržite lepo osećanje koje vam ona budi. To osećanje vas je snažno pokretalo ka pozitivnim promenama u vašem životu i okolini, pa ste nešto pokušali da učinite, nadahnuti njime. Ali kada su se problemi i prepreke pokazali prevelikim za vaše trenutne mogućnosti i sposobnosti, nekako je, odjednom, sav entuzijazam nestao iz te rečenice, a vi ste se osećali sasvim prazno.

Onda kad čujete da neki aktivista pomene neku lepu rečenicu, neki ideal – a vidite da njega ta lepa rečenica već godinama pokreće – zbumite se, jer znate da živimo u svetu koji je prepun prepreka i neprijatnosti, pa vam je čudno kako se tom čoveku nije desilo da izgubi entuzijazam kao i vi.

Jedino objašnjenje koje vam padne na pamet bude: taj čovek mora da ima mnogo veću snagu volje od mene, pa istrajava uprkos neprijatnostima koje mene slamaju, jer sam slab!

Kad vas povede ovakvo razmišljanje – kako onda da se dodatno ne obeshrabrite?

Kako onda da ne poverujete da ste vi, jednostavno, čovek slabe volje i da ste nedovoljno spremni i jaki za ovako težak savremenih svet? Ma kolika bila jaka vaša ljubav za ljude, vi, prosto, pognete glavu i prihvati-te da verovatno niste taj koji je pozvan da nešto promeni ka lepšem i boljem...

Ipak, u tome leži mala klopka! Sve te neprijatnosti i razočarenja s kojima se čovek susreće u ovakovom savremenom svetu – ipak su toliko velike i snažne da ih je veoma teško savladati samo pomoću ispunjujuće lepote jedne rečenice i snažne volje karaktera jednog čoveka! Ne, pored snage volje, tu su i dve druge stvari koje je, na svu sreću, moguće i preneti drugom čoveku da ga zaista ispune i učine otpornijim na

**"...U TAKVOM
SVETU PODELITI
NAJLIČNIJA OSEĆANJA I
RAZMIŠLJANJA ZNAČI
DATI DRUGOM ČOVEKU
VELIKU MOGUĆNOST
DA SE, NA OSNOVU
NEČEGA ŠTO
NE MOŽE ISČEZNUTI
KAO BOGATSTVO,
STATUS I IZGLED,
SA VAMA DUBOKO
EMOTIVNO
POISTOVETI,
TRAJNO DOVEŽE
A IZ SEBE UKLONI
OSEĆAJ USAMLJENOSTI
I NAPUŠTENOSTI."**

obeshrabrujuća osećanja i razočarenja.

To upravo i jeste jedan od ciljeva ovih tekstova.

Uzeti te plemenite rečenice, ali umesto da se beskrajno ponavljaju i da se, kada one ne pokreću ljude, čovek oseća frustrirano – njih, zapravo, treba podeliti sa drugima, uz razmišljanja i osećanja koja su se u našim životima i aktivističkom delovanju postepeno povezala sa tim

rečenicama i dala im dugotrajniju ispunjujuću snagu.

Zašto takvo nešto može uspeti? Jednim delom i zbog sledećeg.

Zbog toga što u savremenom svetu, – koji zahteva preveliko fokusiranje na obezbeđivanje materijalnog, pa se ljudi, nadmećući se za to, osećaju razjedinjeno, i gde vlada opšti osećaj usamljenosti i napuštenosti – u takvom svetu podeliti najličnija osećanja i razmišljanja znači dati drugom čoveku veliku mogućnost da se, na osnovu nečega što ne može isčeznuti kao bogatstvo, status i izgled, sa vama duboko emotivno poistoveti, trajno poveže a iz sebe ukloni osećaj usamljenosti i napuštenosti.

Kada se usamljenost zameni toplinom, bliskošću i zajedništvom, dešava se još i sledeće.

Rečenica koja mašta o sreći mnogih ljudi – a koja inače deluje sasvim nerealno zbog toga što u savremenom društву ne osećamo sreću ni sa ljudima oko nas, a kamoli sa celim svetom i

narednim generacijama – tada prestaje da bude samo maštarija!

To se događa baš zbog toga što mi, inače usamljeni i razdvojeni od drugih, upravo doživljavamo bliskost, pronašavši nekoga ko se takođe odupire savremenim uverenjima koja vode otuđenju. Ta rečenica, stoga, konačno dobija emotivni sadržaj iz našeg ličnog iskustva topline i zajedništva, koji se upravo dogodio. Ona još dodatno dobija na snazi zbog toga što je ispunjen preduslov da uopšte poverujemo da mnogi ljudi, pa i naredne generacije, mogu da budu međusobno bliski i srećni – a to je da, prvo, makar, mi to budemo!

Sada, o kakvim razmišljanjima i osećanjima je reč?

Pogledajmo, prvo, kako čovek reaguje kada oseti razočarenje i prazninu nakon što mu entuzijazam za menjanjem društva splasne usled neuspela. Uglavnom se može čuti: „Tako nam i treba, kada ljudi imaju pametnijeg posla – dobili smo šta smo zaslužili kao država!“ Isto ovo možemo čuti i o čitavom čovečanstvu i civilizaciji.

Pošto vidimo u koliko je lošem stanju svet, a zatim osećamo duboku tugu i patnju zbog toga, onda nam biva sasvim začuđujuće kako drugi mogu da podnesu tu istu patnju a da ne čine ništa. Skloni smo stoga da prepostavljamo da im možda prosto „nije stalo“, da se bave „njima lično bitnjim stvarima“. Sve nas to, takođe, može navesti da poverujemo kako su

ljudi samostalno odlučili da budu neodgovorni i sebični.

Ovde se budi još jedan talas razočarenja, koji postaje bespomoćna frustracija: počinjemo i da se ljutimo na ljudе zbog takve odluke, pa nam se, postepeno, sve češće dešava da lako gubimo strpljenje pred bilo kim; doživljavamo emotivne izlive prebacivanja krivice i optužbi na nasumične ljudе, jer smatramo da ih samo jedna odluka deli od toga da im bude stalo, a da oni to uporno ne čine „terajući inat“ i „bivaјући tvrdoglavи“.

Pošto ogromna većina ljudi potпадa pod opis takve nezainteresovanosti i srećemo ih veoma često, može se dogoditi da, pošto smo redovno ispunjeni osećajem frustriranosti i besa, postepeno bivamo sve osetljiviji zbog učestale ozlojeđenosti. Zbog ovoga, lako može da se dogodi da čak i kada naiđemo na osobu kojoj možda nedostaju jedna ili dve informacije, ili podstrek da se ohrabri i počne da postepeno razmišlja u pravcu rada za dobrobit ljudi – mi možda za nju nećemo imati strpljenja, jer smo se navikli na to da naš trud nema 'vajde', pa ćemo toj osobi nešto odbrusiti, time gubeći priliku da barem jednu osobu pokrenemo.

Vidimo sad kako naše uverenje o tome da su ljudi prosto odlučili da budu neodgovorni i sebični, da im prosto „nije dovoljno stalo“ – može lako da dovede do toga da napravimo greške koje će nam onemogućiti da ostvarujemo i sâm naš plemeniti cilj: da se više ljudi uključi u promene.

**"ZBOG OVOGA, LAKO
MOŽE DA SE DOGODI
DA ČAK I KADA
NAIĐEMO NA OSOBU
KOJOJ MOŽDA NEDO-
STAJU JEDNA ILI DVE
INFORMACIJE, ILI
DODSTREK DA SE
OHRABRI I POČNE DA
POSTEPENO
RAZMIŠLJA U PRAVCU
RADA ZA DOBROBIT
LJUDI – MI MOŽDA
ZA NJU NEĆEMO
IMATI STRPLJENJA,
JER SMO SE NAVIKLI
NA TO DA NAŠ TRUD
NEMA 'VAJDE', DA
ĆEMO TOJ OSOBI
NEŠTO ODBRUSITI,
TIME GUBEĆI PRILIKU
DA BAREM JEDNU
OSOBU POKRENEMO."**

Ali zašto pričamo o ovome?
Pogledajte sada situaciju iz malo drugačijeg ugla!

Da li vam se nekada dogodilo da draga osoba učini neku neočekivanu stvar, koja vas povredi? Sama pomisao da je osoba to učinila potpuno svesno, namerno, svojom voljom – strašnija je od pomisli da se to dogodilo slučajno. Zašto? Zbog toga što, ukoliko je to urađeno potpuno svesno, odmah se u nama razvija strah da nas ta osoba prosto ne voli. Koliko vašeg straha i bola proizađe baš iz te bojazni, a ne iz same povrede?

**"ONOG TRENUTKA
KADA STE SAZNALI
DA SU BROJNI
FAKTORI UTICALI NA
TO DA OSOBA UČINI
NEŠTO LOŠE,
BIVA VAM MNOGO
LAKŠE DA SE NOSITE
SA SITUACIJOM,
ZNAJUĆI DA DOTIČNA
OSOBA NIJE ISKRENO
ŽELELA DA URADI
LOŠU STVAR, VEĆ SE
OSEĆALA UGROŽENO I,
TAKOĐE, IMALA JE
DOGREŠNE INFORMACIJE
O SITUACIJI."**

Onda se, nešto kasnije, ipak ispostavi da je vaša draga osoba tog dana bila veoma isfrustrirana zbog situacije na poslu, a da je uz to pogrešno razumela neku vašu rečenicu; a vi ste, ne znajući to, učinili neku stvar koju ta osoba nije očekivala, što je nju podsetilo na nešto slično bolno, što joj se desilo pre desetak godina, i odreagovala je veoma burno prema vama, strepeći da će se iste stvari doći da pre deset godina sa nekom drugom osobom.

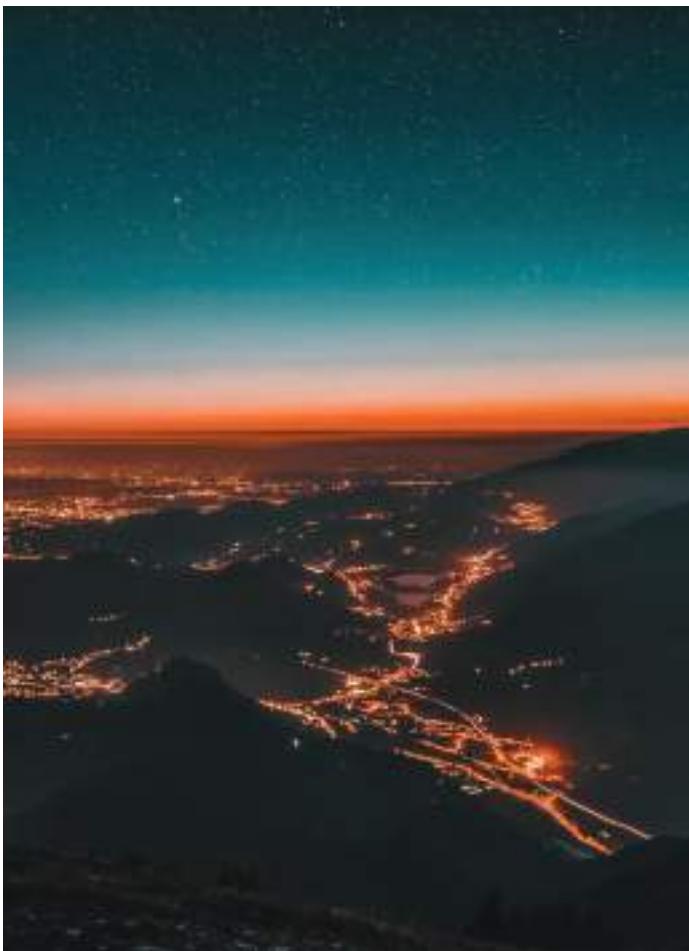
Onog trenutka kada ste saznali da su brojni faktori uticali na to da osoba učini nešto loše, biva vam mnogo lakše da se nosite sa situacijom,

znajući da dotična osoba nije iskreno želela da uradi lošu stvar, već se osećala ugroženo i, takođe, imala je pogrešne informacije o situaciji.

Ukoliko se ovakva stvar može dogoditi na nivou jednostavnog međuljudskog odnosa, zar ne mislite da može i na mnogo složenijem nivou čitave jedne države, društva i čovečanstva? Pa da – mnoge stvari koje ljudi rade, a koje izgledaju svesno odabране i loše, zapravo su proizvod osećanja ugroženosti i manjka informacija, kako među pojedincima, tako i među društvima i državama, pa stoga i čitave civilizacije.

"MNOGE STVARI KOJE LJUDI RADE, A KOJE IZGLEDAJU SVESNO ODABRANE I LOŠE, ZADRAVO SU PROIZVOD OSEĆANJA UGROŽENOSTI I MANJKA INFORMACIJA, KAKO MEĐU POJEDINCIMA, TAKO I MEĐU DRUŠTVIMA I DRŽAVAMA, DA STOGA I ČITAVE CIVILIZACIJE."

ljudima, smesta ćete se, umesto frustrirano i besno osećati podstaknuto da, osnaženog strpljenja, postepeno pomažete ljudima da se pojedinačno, korak po korak, oslobođaju osećaja ugroženosti i pogrešnih informacija.

Ovakav uvid će vam dati priliku da sagledate koliko prostora, zapravo, postoji za aktivističko delovanje čak i u našem neposrednom okruženju! Budući da je danas teško pokrenuti ljude, pa promena na većem nivou deluje nemoguće – već uviđate kako imate dobar razlog za entuzijazam u radu sa neposrednim okruženjem, kao potrebnim korakom za stvaranje uslova za okupljanje više ljudi za promene na širem planu.

Takvim delovanjem možete da „popunite“ vreme dok paralelno doprinosite drugim velikim društvenim promenama kao što su borbe protiv MHE, zagađenja vazduha, borbe za promenu sistema i državnog uređenja, i sličnog. Sve ove promene zahtevaju spor proces i nekada nas iščekivanje uspeha može sasvim iscrpeti, jer se, možda, osećamo i bespomoćno „ne radeći ništa“, dok stvari postaju lošije, a mi čekamo reakcije institucija i pokretanje većeg broja ljudi... Ipak, u međuvremenu, možemo da radimo stvari koje će nas ispuniti osećajem napretka i dati svežinu za istrajnost za spore borbe na širem planu.

Hajde da zajedno premostimo jaz između naše želje da stvaramo bolji svet i tih velikih ciljeva za koje nam je potrebno mnogo truda i vremena!

U ovom trenutku možda imate utisak: „To zvuči veoma plemenito, ali neuverljivo...“ Ipak, setite se da biste se, kada bi nam neko ispričao istu stvar za vama dragu osobu, osećali isto kao sad, sve dok vam neko ne bi obrazložio, konkretno, šta se zaista dogodilo. Tek tada ćete biste bili uvereni u tu tvrdnju!

U narednim tekstovima ćemo sa vama podeliti neke slične perspektive, kako biste dobili kratak uvid u to šta možda utiče na način na koji se ljudi danas većinski ponašaju i osećaju, a koji vas obeshrabruje da se bavite aktivizmom.

Kada steknete takav uvid, veoma lako može da se dogodi da vam najednom splasne osećaj frustriranosti zbog toga što su ljudi nezainteresovani. Kada uvidite uzroke, a kada takođe sa vama podelimo i načine na koje je moguće uklanjati te uzroke i postepeno vraćati elan

"KADA STEKNETE TAKAV UVID, MA LAKO MOŽE DA SE DOGODI DA VAM NAJEDNOM SPLASNE OSEĆAJ FRUSTRIRANOSTI ZBOG TOGA ŠTO SU LJUDI NEZAINTERESOVANI (...) SMESTA ĆETE SE, UMESTO FRUSTRIRANO I BESNO, OSEĆATI PODSTAKNUTO DA, OSNAŽENOG STRDLJENJA, DOSTEDENO DOMAŽETE LJUDIMA DA SE POJEDINAČNO, KORAK DO KORAK, OSLOBADAJU OSEĆAJA UGROŽENOSTI I POGREŠNIH INFORMACIJA."

**DA LI
VERUJETE
DA SU LJUDI
SEBIČNI?**

Da li verujete da su ljudi sebični?

Ukoliko imate želju da delate za dobrobit drugih ljudi, da se bavite aktivizmom, veoma vas može obešrabriti pretpostavka da su ljudi, sami po sebi, sebični – da ne žele da se udruže za sreću drugih.

Znajući koliko mnogo problema postoji u savremenom svetu, pomicao da nećete moći da udružite dovoljan broj ljudi za rešenje tih problema može vas dovesti do potpune potištenosti i odustajanja od svakog daljeg rada za bolji svet.

Odustajanje od zalaganja će vas, naravno, spasiti frustracija, nastalih usled brojnih neuspeha koje biste doživeli radeći sami, ili pak neuspešnih pokušaja da okupite ljude. Ipak, to neće sasvim otkloniti najveći osećaj nezadovoljstva.

Naime, živeći u savremenom svetu, prepunom ograničenja i neprijatnosti sa kojima se svakodnevno nalazimo u dodiru, postoje visoke verovatnoće da ćete ponovo redovno osećati nezadovoljstvo – ako i ne zbog sebe, onda zbog drugih ljudi koji se nalaze u težoj situaciji i koji pate više od vas.

Postoje šanse da će vas taj osećaj, iznova i iznova, pokretati da pokušavate da, ipak, ponovo činite nešto za unapređenje sveta; a ukoliko vas i dalje vodi prethodno uverenje, zbog kog ste odustali, možda ćete se osećati paralizovano. S jedne strane, želećete da nešto uradite, a sa druge – jasno ćete se prisećati da

vam to nije polazilo za rukom i bićete svesni da dolazi novo razočarenje.

Ovo je trenutak u kom će nam drugačija razmišljanja biti od velike pomoći i ohrabrenja! Dakle, da li su ljudi zaista sebični sami po sebi?

Obratite pažnju na ovo: zar vi već ne pokazujete određenu količinu nesebičnosti time što uopšte želite da ulepšate život drugima? Pa, ako je zaista tačno da se ljudi rađaju bez želje da pomognu drugima, kako je moguće da postoji barem jedan čovek kod kog je to makar malo drugačije?

To bi, ipak, moralo da nam, u nekoj meri, koriguje postojeći stav.

Naravno, moguće je odmah reći, prosto, da se neki ljudi rađaju sebični, dok drugi ne. Ipak, takvo mišljenje će nas opet obeshrabriti. Zašto? Pre svega, očigledno, srećemo mnogo više ljudi koji nisu zainteresovani za sreću drugih ljudi, a uz to, ukoliko su sa time rođeni – njihovo mišljenje ne možemo promeniti. Sa druge strane, mnogo je manje „nesebičnih“ ljudi, a problema je veoma mnogo da bi ih rešili bez uključivanja većeg broja ljudi. Dakle, ovakvo uverenje će nas ponovo dovesti do osećaja besmislenosti aktivizma, jer nas ima pre-malo, a pritom smo uvereni da to ne možemo da promenimo.

No, ponovo, na svu sreću, postoje razmišljanja koja nam pokazuju da je situacija značajno povoljnija, čak

"UKOLIKO IMATE ŽELJU DA DELATE ZA DOBROBIT DRUGIH LJUDI, DA SE BAVITE AKTIVIZMOM, VEOMA VAS MOŽE OBESHRABRITI DRETPOSTAVKA DA SU LJUDI, SAMI PO SEBI, SEBIČNI – DA NE ŽELE DA SE UDRUŽE ZA SREĆU DRUGIH."

i od ove.

Naime, ukoliko bismo prepostavili da se ljudi ne rađaju ili sebični ili nesebični, onda podrazumevamo da ljudi postepeno postaju takvi, pod nekim uticajem. Naravno, možemo takođe pomisliti da ljudi namerno donose odluku da postanu ovakvi ili onakvi, ali pogledajmo, pre svega, jednu interesantnu stvar.

Zamislimo da se ljudi ne rađaju ni sebični, ni nesebični. U tom slučaju, da li postoji nešto u savremenom svetu što bi biće koje nije ni na jednoj od te dve strane ipak gurnulo ka zatvorenosti u sebe, ka nezainteresovanosti za dobrobit drugih ljudi?

Pogledajmo odmah kako na nas utiču one aktivnosti kojima smo najizloženiji u našim životima. S obzirom na to da nam opstanak zavisi od zaposlenja, uglavnom se, u naročito velikoj meri, posvećujemo očuvanju svog zaposlenja ili traganju za njim. Više od polovine našeg dana može biti utrošeno na tu aktivnost. Pa, kako ona utiče na nas?

Pre svega, da bismo dobili zaposlenje, moramo biti sposobniji od drugih koji se prijavljuju za isti posao. Imamo sreće ukoliko se dogodi da smo imali dovoljno vremena da savladamo potrebne veštine: recimo, živeli smo sa svojim zaposlenim roditeljima ili izdajemo neki stan, pa ne brinemo previše o novcu i radimo na usavršavanju znanja i umeća. Ukoliko je tako, veće su verovatnoće da ćemo dobiti zaposlenje pre nekoga ko nema te

uslove i ko ne stiže da savlada neku novu veštinu.

Dobili smo posao i osećamo se zadovoljno i zahvalno na činjenici da smo imali mogućnosti da na vreme savladamo potrebne veštine. Ipak, može se dogoditi sledeća stvar: da nam na tren postane žao što toliko drugih ljudi nije dobilo posao, jer nam kroz glavu prođe pomisao da možda baš neko od njih ima bolesne roditelje, koje treba nahraniti, ili pak decu, ili nezaposlenog partnera/partnerku.

Naročito ukoliko se nalazimo u teškoj

"OBRATITE DAŽNU NA OVO: ZAR VI VEC NE DOKAZUJETE ODREĐENU KOLIČINU NESEBIČNOSTI TIME ŠTO UOPŠTE ŽELITE DA ULEPŠATE ŽIVOT DRUGIMA? PA, AKO JE ZAISTA TAČNO DA SE LJUDI RADAJU BEZ ŽELJE DA DOMOGNU DRUGIMA, KAKO JE MOGUĆE DA POSTOJI BAREM JEDAN ĆOVEK KOD KOG JE TO MAKAR MALO DRUGAČIJE?"

ekonomskoj situaciji kakva je u našoj zemlji, svesni koliko mnogo ljudi radi za minimalac, kojim ne uspeva da podmiri ni osnovne potrebe – tada nas ovakva misao teško može zaobići: znamo da, verovatno, većina ljudi koji su tražili posao jedva sklapa kraj s krajem...

Šta da radimo ako nas takva razmišljajna i osećanja sustignu? Da li ćemo dati otkaz i ustupiti radno mesto dru

gome? Ako to i uradimo, onda ćemo se mi naći u težoj finansijskoj situaciji ili na ivici opstanka. Sa druge strane, čak i da smo na to spremni, naše radno mesto neće nahraniti drugih 20 ljudi zainteresovanih za taj posao, već samo jednog i, možda, njegovu porodicu.

Najvećem broju ljudi je lakše da i ne pokreće ovakva razmišljanja, jer će im samo biti još teže, pored svih stvari koje nas u životu ionako muče. Mnogo

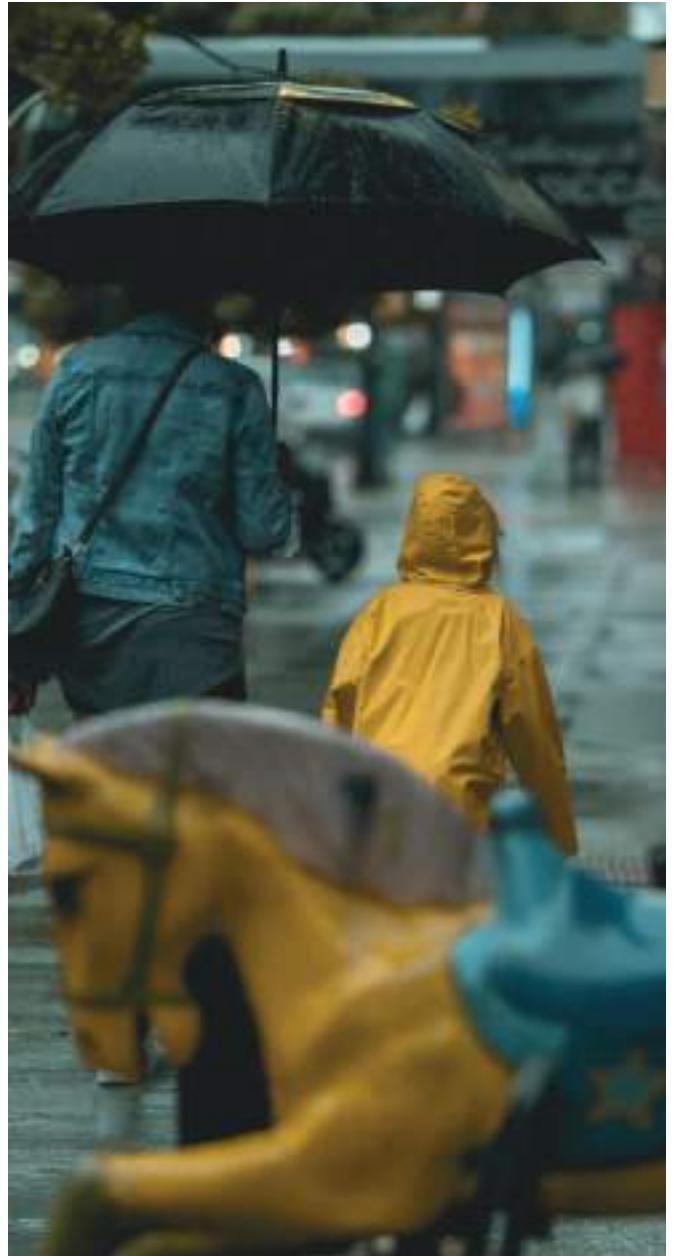
nam je lakše da se fokusiramo na zaposlenje i da ne razmišljamo mnogo o drugim problemima. Tako najčešće i biva, jer bi nam, u suprotnom, življenje bilo nepodnošljivo.

To je važan trenutak u razmišljanju o tome kako ljudi postaju nezainteresovani za druge ljude.

Pogledajte: čak i da imate najbolju namjeru, da ste veoma saosećajni – ako želite da preživite u savremenom svetu, morate okrenuti glavu od drugih ljudi i zanemariti njihovu nesreću.

Zatim, kada se zaposlite, ukoliko želite da zadržite posao, preporučeno je da ga odgovorno obavljate, jer ćete inače biti zamenjeni nekom od osoba koje smo prethodno pomenuli. Odnosno, ukoliko želite da zadržite posao, moraćete nastaviti da aktivno zanemarujete činjenicu da bi neko drugi možda i bio srećniji da vi niste zaposleni. Dakle, ovde se dodatno navikavate na to da prosto zanemarite stanje i osećanja drugih ljudi.

Takođe, ukoliko niste zadovoljni zaredom, jer vam i dalje nije dovoljna za život bez svakodnevne strepnje za opstanak (npr. da ne morate brinuti kako ćete popraviti frižider ako se pokvari, i slično), moraćete da radite napornije, da zaslužite unapređenje. Ovde se nalazite u istoj situaciji kao ranije. Naime, u slučaju da je neki vaš kolega ili koleginica jednostavno sporiji od vas, manje inteligentan, da pati od fizičkih zdravstvenih problema, ili čak od depresije, vi ćete ga sigurno „pobediti“ u borbi za bolje mesto! Ipak, moraćete ponovo sebe da naviknete da ne

**“ČAK I DA IMATE
NAJBOLJU NAMERU,
DA STE VEOMA
SAOSEĆAJNI – AKO
ŽELITE DA PREŽIVITE
U SAVREMENOM
SVETU, MORATE
OKRENUTI GLAVU OD
DRUGIH LJUDI I
ZANEMARITI NJIHOVU
NESREĆU.”**

**"KADA SE ZADOSLITE,
UKOLIKO ŽELITE DA
ZADRŽITE SVOJ POSAO,
PREPORUČENO JE DA GA
ODGOVORNO OBAVLJATE,
JER ĆETE INAČE BITI
ZAMENJENI (...)
ODNOSNO, UKOLIKO
ŽELITE DA ZADRŽITE
SVOJ POSAO, MORACETE
NASTAVITI DA AKTIVNO
ZANEMARUJETE
ČINJENICU DA BI
MOŽDA NEKO DRUGI I
BIO SREĆNIJI DA VI
NISTE ZADOSLENI
DAKLE, OVDE SE
DODATNO NAVIKAVATE
NA TO DA DROSTO
ZANEMARITE STANJE I
OSECANJA DRUGIH
LJUDI"**

razmišljate o tome da je možda baš toj osobi potrebniji dodatan novac, više nego vama...

Podsetimo se ponovo da nam aktivnosti u vezi sa poslom zauzimaju osam, deset, dvanaest, ako ne i više časova dnevno. Tokom svih tih sati moramo da se predano trudimo da što manje razmišljamo o dobrobiti drugih ljudi i o tome kako naše ponašanje potenci-

jalno utiče na te ljude.

Da li vam se sada čini razumljivijim to što ljudi danas izgledaju kao da uopšte i ne umeju da razmišljaju o sreći drugih? Pošto smo od malih nogu vaspitavani da se spremimo za ovakvu trku za radnim mestom i na radnom mestu, možete već sami da polako uviđate kako se postepeno navikavamo na to da uopšte ne obraćamo pažnju na druge ljude...

Da li osećate makar malo olakšanje sada kada znate da ljudi nisu sasvim svojom voljom odabrali da budu nezainteresovani? Takođe, da li sada osećate da se i vi sami možete delom pronaći u toj „sebičnosti“, jer ste i vi isto tako prinuđeni da zanemarujete značajan deo svog saosećanja zarad lične dobrobiti?

Postavlja se sada pitanje: kako to da ste vi ipak uspeli da sačuvate nešto od želje za pomaganjem drugima?

Imajmo na umu da, osim toga što okolnosti mogu da nas oblikuju kao što smo opisali u gornjem primeru, jednako treba uzeti u obzir i to da okolnosti nisu sasvim iste za sve ljude. Vi ste možda u svom životu imali saosećajnije roditelje, možda ste sreli osobu koja je bila ispunjena dobrotom prema drugima – pa je i vas inspirisala za takvo nešto, jer ste zahvaljujući njoj navikli, na ličnom

primeru, na to da dobrota proizvodi sreću, pa znate da je smisleno širiti je. Sa druge strane, neko je odrastao sa porodičnim nasiljem, sretao ljude koji su ga iskorišćavali, te je sve više postajao sklon uverenju da se ne može osloniti na druge ljude, te bivao podozriv i zatvoreni u sebe.

Postepeno, kako sve više ovakvih primera budemo saznavali i razumeli, sve će manje bivati šanse da osetimo bes i frustraciju zbog toga što su ljudi, navodno, „tvrdoglavci“ i „gledaju samo svoj interes“. Iako tim našim razumeva-

**"DA LI VAM SE SADA
ČINI RAZMLJIVIJIM
TO ŠTO LJUDI DANAS
IZGLEDAJU KAO DA
UOPŠTE I NE UMEJU
DA RAZMIŠLJAJU O
SREĆI DRUGIH? POŠTO
SMO OD MALIH NOGU
VASDITAVANI DA SE
SPREMIMO ZA
OVAKVU TRKU ZA
RADNIM MESTOM I NA
RADNOM MESTU,
MOŽETE VEĆ SAMI DA
POLAKO UVIĐATE KAKO
SE POSTEPENO NA-
VIKAVAMO NA TO DA
UOPŠTE NE OBRAĆAMO
PAŽNJU NA DRUGE
LJUDE..."**

njem nećemo odmah promeniti bilo koju osobu, ono će nas lišiti barem dela ličnih loših osećanja, a u prethodnom tekstu smo pokazali kako nas nestrpljenje uzrokovano nagomilanim osećanjima može sputati u pronalasku novih ljudi sa kojima bismo mogli da činimo dobre stvari.

Isto tako, ako razumemo ovakve stvari, neće nam se dogoditi da sebe doživljavamo kao osobu koja više vredi od drugih osoba, jer je nesebičnija i požrtvovanija, nego ćemo

razumeti da smo mi imali srećnih životnih okolnosti koje su nas tako oblikovale (čak i kada je reč o kombinaciji dobrih i loših iskustava). Prisete se samo kako ste se osećali neprijatno u društvu osobe koja vas smatra manje vrednima i konstantno ističe svoju superiornost. Svakako vam je bilo priyatnije da se družite i sarađujete sa nekim ko vas ne procenjuje na takav način i ko vas ne osuđuje. Zato je veoma značajno i to što ćemo ovakvim razumevanjem tuđih života i osećanja sačuvati sebe od toga da i mi postanemo takvi, time ujedno i ne gurajući od sebe ljude koji takođe tragači za nekim s kim bi se udružili za dobrobit drugih.

Mnogima bi ovakvo razmišljanje zvučalo kao nepotrebna nijansa i sitnica naspram mnoštva većih problema. Ipak, nasuprot opštom osećaju beznadežnosti zbog nemogućnosti da se ljudi dugoročno udružuju – 'sitnice' poput ovih dobijaju presudni značaj za povratak nade u to da ipak možemo prevazići ovakve sićušne uzroke naših dosadašnjih neuspeha u udruživanju.

Nastavićemo da u narednim tekstovima pričamo o tome na koje još načine možemo da, razvijanjem drugačijih razmišljanja i osećanja, povećavamo mogućnosti i prijatnosti aktivističkog delovanja u svom okruženju, čak i na ovako neposrednom, ličnom nivou međuljudskih odnosa. Takođe, nastavljemo da iznosimo i primere koji će dodatno doprineti razumevanju drugih ljudi i daljem oslobođanju od osećaja potištenosti i frustriranosti obeshrabrenih aktivista.

**"NEKO JE ODRASTAO SA DORODIČNIM NASILJEM,
SRETAO LJUDE KOJI SU GA ISKORIŠĆAVALI, TE JE
SVE VIŠE POSTAJAO SKLON UVERENJU DA
SE NE MOŽE OSLONITI NA DRUGE LJUDE, TE
BIVAO PODOZRIV I ZATVORENIJI
U SEBE."**

**POSTEPENO, KAKO SVE VIŠE OVAKVIH PRIMERA
BUDEMOSAZNAVALI I RAZUMELI, SVE ĆE
MANJE BIVATI ŠANSE DA OSETIMO BES
I FRUSTRACIJU ZBOG TOGA ŠTO SU LJUDI,
NAVODNO, TVRDOGLAVI" I
GLEDAJU SAMO SVOJ INTERES""**

A wide-angle, aerial photograph of a massive open-pit mine. The site features numerous deep, rectangular terraces carved into a hillside, with dirt roads and industrial equipment visible on the levels. In the background, a forested hill rises under a bright sky.

**DALI VAS
ISCRPLJUJE
LJUTNJA PREMA
KORPORACIJAMA,
JER NE BRINU O
ŽIVOTNOJ SREDINI?**

Da li vas iscrpljuje ljutnja prema korporacijama zato što ne brinu o životnoj sredini?

U prethodnom tekstu smo pokušali da damo neke razloge zbog kojih su sami ljudi nezainteresovani za brigu o drugim ljudima i drugim bićima, kako bismo pokušali da otklonimo mogućnost da aktivisti poveruju da su ljudi sami po sebi sebični, te da, potištenu tom prepostavkom, izgube motivaciju da rade na promeni takvog stanja.

U ovom tekstu ćemo tu priču proširiti na pitanje nezainteresovanosti korporacija, jer količina umarajuće frustriranosti koju možemo osećati prema njima može da bude i veća nego prema ljudima, zbog toga što one redovno čine ogromnu štetu pred našim očima.

Već smo ranije govorili da je zalađanje velikog broja aktivista veoma kratkog daha i da brzo dolazi do razočarenja i izgaranja, pa je zbog toga od presudnog značaja da se bolje razumeju i ovakve stvari, da naša energija ne bi bila uzalud potrošena na osećanja koja će nas prerano i nepotrebno izmoriti. Dakle, baviti se ovim pitanjem može da bude značajno iz dva razloga.

Prvi razlog:

Kao što smo ranije pomenuli – ukoliko verujemo da su ljudi svesno odabrali da budu „sebični“, onda se možemo ljutiti na njih, jer verujemo da je dovoljna jednostavna

odluka da promene ponašanje. Isto tako se kod nas može dogoditi izuzetno veliko rasipanje energije i emotivno iscrpljivanje ukoliko verujemo da i vlasnici korporacija potpuno svesno biraju da budu nemarni. Naša ljutnja nas može gurati ka brzopletoj i nestrpljivoj borbi protiv njih, u kojoj ćemo brzo izgoreti.

Drugi razlog:

Ukoliko ne razumemo razloge za opisano ponašanje korporacija, može se dogoditi da deo naše energije bude iscrpljen kroz nadanje da će neko ko ima tako veliku moć možda prosto odlučiti da se zalaže za dobrobit svih.

Takvo razmišljanje može biti naročito primamljivo kada uzmete u obzir koliko nas nemaština ograničava u delovanju, te je primamljivo nadati se da će neko „slobodniji“ od nas ipak uzeti stvari u svoje ruke i sa mnogo manje napora rešiti problem. Istovremeno, to dugotrajno nadanje već će nas, samo po sebi, postepeno umarati, jer nećemo često doživljavati da se to ono i ostvari.

Zbog čega se, dakle, korporacije ponašaju ovako?

Gоворили smo već u prethodnom tekstu kako je čak i nesebičan čovek, ukoliko odrasta u savremenom društvu, prinuđen da sve manje pažnje obraća na druge ljudе. Imajmo, odmah, na umu to da je i vlasnik neke korporacije, taj

"UKOLIKO VERUJEMO DA SU LJUDI SVESNO ODABRALI DA BUDU SEBIČNI", ONDA SE MOŽEMO LJUTITI NA NJIH, JER VERUJEMO DA JE DOVOLJNA JEDNOSTAVNA ODLUKA DA PROMENE PONAŠANJE. ISTO TAKO SE KOD NAS MOŽE DOGODITI IZUZETNO VELIKO RASIPANJE ENERGIJE I EMOTIVNO ISCRPLJIVANJE UKOLIKO VERUJEMO DA I VLASNICI KORPORACIJA POTPUNO SVESNO BIRAJU DA BUDU NEMARNI"

čovek s velikim bogatstvom, takođe, nažalost, morao da prođe kroz ovakvo navikavanje, živeći u savremenom društvu.

Dakle, kada zamišljamo vlasnika korporacije, moramo imati na umu da je, kao i većina ljudi, taj čovek prošao kroz dugotrajan proces navikavanja na to da nema sklonost da obraća pažnju na stanje drugih ljudi. Pa, iako je finansijski manje ograničen od nas, jer ima bogatstvo, ipak ne znači da će zbog toga osećati potrebu da te mogućnosti iskoristi za umanjenje težine životnih okolnosti drugih ljudi.

Pomenuli smo ranije da se čovek pri zapošljavanju nadmeće sa drugima da bi ostvario zaradu, a situacija je ista i sa korporacijama. One imaju konkurenčiju na tržištu i njihov opstanak zavisi od toga da li uspešnije prodaju svoj proizvod ili uslugu od drugih kompanija.

Šta se tu tačno dešava i kako to utiče na ponašanje korporacija prema ljudima i životnoj sredini?

Pre svega, pošto traženiji proizvodi donose veću zaradu, veliki broj kompanija radiće na tome da baš oni naprave i prodaju taj proizvod. To znači da će se broj proizvoda na tržištu povećavati. Tada, da bi vlasnik kompanije ipak zaradio novac, postoje šanse da

"KADA ZAMIŠLJAMO VLASNIKA KORPORACIJE, MORAMO IMATI NA UMU DA JE, KAO I VEĆINA LJUDI, TAJ ČOVEK PROŠAO KROZ DUGOTRAJAN PROCES NAVIKAVANJA NA TO DA NEMA SKLONOST DA OBRAĆA PAŽNJU NA STANJE DRUGIH LJUDI. PA, IAKO JE FINANSIJSKI MANJE OGRANIČEN OD NAS, JER IMA BOGATSTVO, IPAK NE ZNAČI DA ĆE ZBOG TOGA OSEĆATI POTREBU DA TE MOGUĆNOSTI ISKORISTI ZA UMANJENJE TEŽINE ŽIVOTNIH OKOLNOSTI DRUGIH LJUDI."

će morati da obori cenu svog proizvoda da bi privukao pažnju kupcima. Isto će raditi i drugi, pa što više kompanija bude u igri, to će morati da više obaraju svoju cenu da bi zaradili.

Kada već previše njih bude prodavalо proizvod koji je u početku obećavao veliku zaradu, može se dogoditi jedna loša stvar.

Naime, ukoliko bi želele da dodatno smanje cenu svog proizvoda, korporacije će tražiti mesto gde mogu da smanje troškove pravljenja proizvoda. Primetiće da, ako nigde ne mogu da kupe jeftiniji materijal za to što prave ili ako ne mogu da imaju jeftiniju struju, vodu i slično – ti troškovi, prosto, ostaju isti.

Onda će uskoro primetiti da jedino mogu da smanje plate zaposlenima ili pak da im možda produže radno vreme za istu platu, kako bi proizveli više, a

jednaku sumu novca, i time učinili proizvodnju jeftinijom.

Ispostavlja se da, u nekom trenutku, ovo i preostaje kao jedino rešenje.

Vidimo da je tada vlasnik kompanije ponovo primoran da se dodatno navikne da ne razmišlja o tome da li će smanjenjem plate možda gurnuti nekog svog zaposlenog na ivicu opstanka ili da radnik, ako mu bude produženo radno vreme, možda neće provoditi dovoljno vremena sa svojim detetom, pa će ono odrasti bez posvećene pažnje i razviti traume i nesigurnosti zbog osećaja odbačenosti.

Vlasnik kompanije prosto mora da zanemari sve ove mogućnosti, jer bi ga inače one toliko emotivno iscrpele da bi sasvim morao da napusti svoju nameru da zaradi novac.

Sa druge strane, ukoliko se dogodi da

**"VIDIMO DA JE TADA
VLASNIK KOMPANIJE
DONOVO PRIMORAN DA SE
DODATNO NAVIKNE DA NE
RAZMIŠLJA O TOME DA
LI ĆE SMANJENJEM
PLATE MOŽDA GURNUTI
NEKOG SVOG
ZADOSLENOG NA IVICU
OPSTANKA I LI DA
RADNIK, AKO MU BUDE
PRODUŽENO RADNO
VREME, MOŽDA NEĆE
PROVODITI DOVOLJNO
VREMENA SA SVOJIM
DETETOM, DA ĆE TO ONO
ODRASTI BEZ POSVEĆENE
DAŽNJE I RAZVITI
TRAUME I NESIGURNOSTI
ZBOG OSEĆAJA
ODBAČENOSTI."**

neko napravi efikasniju tehnologiju koja bi vlasniku mogla da smanji troškove proizvodnje, npr. tako što će automatizovati neki njen deo, to znači da će on, ako želi da umanji troškove, ponovo morati da otpusti radnike koji mu više nisu potrebni.

Takođe, budući da je za kupovinu tehnologije uložio novac, a da može očekivati da i druge kompanije nastoje da kupe novu tehnologiju da bi i one mogle da proizvode jednako jeftino isti proizvod – on biva svestan da ima kratko vreme pre nego što druge kompanije izjednače troškove kroz kupovinu te tehnologije.

Ako ne proda dovoljno proizvoda do tada, možda neće uspeti da povrati uloženi novac i bankrotiraće. Zbog toga, uprkos tome što je ubrzao svoj rad, vlasnik korporacije će možda biti primoran da još produži radno vreme radnicima, ne bi li dodatno ubrzao proizvodnju i po privremenoj nižoj ceni brže povratio novac i dodatno zaradio.

Ovde ponovo vidimo da je vlasnik kompanije, ako želi da ne bankrotira i da kompanija nastavi da zarađuje, prosto primoran da zanemari negativne posledice po zaposlene, da postane još manje saosećajan prema njihovoj situaciji.

Treba imati na umu da će u toj trci, takođe, neke kompanije prekasno nabaviti novu tehnologiju i da će cena proizvoda već biti previše niska na tržištu da bi od nje mogli

**"OVDE DONOVO VIDIMO
DA JE VLASNIK
KOMPANIJE, AKO
ŽELI DA NE
BANKROTIRA I DA
KOMPANIJA NASTAVI
DA ZARADUJE,
PROSTO PRIMORAN DA
ZANEMARI NEGATIVNE
POSLEDICE DO
ZAPOSLENE, DA
POSTANE JOŠ MANJE
SAOSEĆAJAN PREMA
NJIHOOVJ SITUACIJI."**

Kada pogledate koliko je stresa i odricanja od saosećanja potrebno da bi neko bio vlasnik kompanije, postaje vam polako jasno zašto je pitanje koliko takva osoba, kada stekne bogatstvo, ima naviku i razvijenu sposobnost da razmišlja o stanju drugih ljudi.

Kada pogledamo sebe i koliko nas je život navikao na to da ne marimo za druge, pa se začudimo kako smo u stanju da budemo ravnodušni kada na vestima čujemo da je negde nepogoda uništila jedine useve od kojih neka porodica živi, da je nekom sugrađaninu nastradao član porodice i slično – kada vidimo da se i nama samima moglo dogoditi da postaneemo tako neosetljivi, tek onda možemo da zamislimo kakve posledice to ostavlja na čoveka koji upravlja korporacijom, kada on lično

da zarade i da vrate uložen novac, a ovo ih može odvesti u bankrot. To znači da će mnogo zaposlenih prosto biti otpušteno. Njihovi lični planovi možda će propasti, jer više nemaju platu, njihove porodice će proći kroz veliki stres usled ovakvih okolnosti, a kako stres može da se odrazi na imuni sistem, ovo može da dovede do većih zdravstvenih problema.

Ipak, vlasnik korporacije nije imao izbora. Unapred je znao da se ovakva stvar može dogoditi, ali da bi uopšte mogao da zaradi novac, on je morao da unapred zanemari opasnosti po zaposlene, koji će se možda naviknuti na to zaposlenje i potom doživeti velike neprijatnosti i nesreću usled otkaza.

mora da donosi odluku da otpušta ljude, smanjuje im plate, produžava radno vreme i na druge načine ih čini nesrećnima.

Možemo pretpostaviti da takva osoba, dok stigne do velikog bogatstva, već postaje veoma neosetljiva za druge ljude, da bi se odbranila od svog neizbežnog stresa razmišljanja o patnji tih ljudi.

Sa druge strane, videli smo da je vlasnik kompanije, čak i ako jeste saosećajan i nesebičan, opet prinuđen da bude nepažljiv prema zaposlenima, jer će inače njegova kompanija propasti.

Kada, na ovakav način, razumemo kako ljudi bivaju oblikovani da posta-

nu neosetljivi, tada ćemo, u najmanju ruku, osećati manje iznenađenje i razočarenje kada se dogodi da neki bogat čovek, neka korporacija, s velikom moći – ravnodušno posmatra velike nesreće.

Takođe, kada se dogodi da neka korporacija prosto uništava životnu sredinu, nećemo osećati onu vrstu besa koji bi došao iz pretpostavke da vlasnik prosto treba da odluči da ne čini štetu. Mi ćemo znati da je kod ljudi koji vode korporacije postepeno veoma umanjivan osećaj osetljivosti za druge ljude i druga bića, a da, sa druge strane, oni nemaju izbora, ako ne žele da bankrotiraju, pa shodno tome i ne mogu da naprave izbor da se ponašaju drugačije.

Tada ćemo bez osećanja frustriranosti moći da se trezvenije fokusiramo na

**"KADA, NA OVAKAV
NAČIN, RAZUMEMO
KAKO LJUDI BIVAJU
OBLIKOVANI DA
POSTANU NEOSETLJIVI,
TADA ĆEMO, U
NAJMANJU RUKU,
OSEĆATI MANJE
IZNENAĐENJE I
RAZOČARENJE KADA SE
DOGODI DA NEKI BOGAT
ČOVEK, NEKA
KOPORACIJA, S
VELIKOM MOĆI –
RAVNODUŠNO POSMATRA
VELIKE NESREĆE."**

iznalaženje vrsta otpora i borbe kojima bismo istrajno mogli da se suprotstavljamo uništavanju životne sredine, ne trošeći energiju na iscrpljujuća osećanja i nadanja.

Takođe, treba ponovo naglasiti da ćemo, svaki put kada kvalitetnije razumemo uzrok nečije „sebičnosti“, biti daleko manje skloni da brzopleto, usled beznadežnosti i nemoći, zaključimo kako su svi ljudi jednostavno zli i sebični, pa da odustanemo od svakog truda za dobrobit ljudi.

U ranijim tekstovima smo pominjali kako nas ovakav tip potištenosti i osećanja ljutnje prema ljudima može dovesti i do toga da postanemo

nepristupačni za ljude s kojima bismo se zapravo i mogli da se udružujemo za ostvarivanje ciljeva očuvanja prirode. Shodno tome, možete predosetiti zbog čega je važno pokretati ovakve teme i oslobođati aktiviste nepotrebnih negativnih osećanja.

Pored toga, može se dogoditi da, kada neko razume stvari koje smo izneli iznad, poželi da se čitavo društvo i ekonomija drugačije organizuju. Da proizvodnja ne bude okrenuta ka nadmetanju i profitu kroz tržište, već usmerena ka odmerenoj upotrebi zemaljskih resursa, isplaniranoj u odnosu na naše potrebe. Ponovo, ovde je moguće osetiti razočaranost, jer veoma malo ljudi razume značaj takve duboke promene, pa je ponovo lako odustati od rada za takvu viziju drugačijeg društva. Ipak, kada razumemo da uprkos tome imamo mnogo prostora i načina za postepeno menjanje svesti ljudi oko nas, to nas može ohrabriti da ne odustajemo od borbe i da ne bivamo ljuti na ljudi koji ne gledaju na svet kao mi.

U narednom tekstu ćemo detaljnije videti na koji se način ono što je opisano u prethodna dva teksta odražava direktno na pitanje očuvanja životne sredine.

**"KADA DOGLEDATE KOLIKO JE STRESA I
ODRICKANJA OD SAOSEĆANJA POTREBNO DA BI
NEKO BIO VLASNIK KOMPANIJE, POSTAJE VAM
POLAKO JASNO ZAŠTO JE DITANJE KOLIKO
TAKVA OSOBA, KADA STEKNE BOGATSTVO, IMA
NAVIKU I RAZVIJENU SDOSOBNOST DA
RAZMIŠLJA O STANJU DRUGIH LJUDI."**

KAKO PREVAZIĆI OSÉČAJ NEMOĆI U BORBI ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE?

Kako prevazići osećaj nemoći u borbi za zaštitu životne sredine?

Događa se ponekad da čovek oseti potrebu za velikom promenom. Da otpituje, da se razvede, kupi automobil, napusti trenutni posao... A potom, nakon kratkotrajnog naleta entuzijazma i olakšanja, može se dogoditi da se opet suoči sa osećajem stare „težine“ koju, izgleda, nážalost, ipak nije otklonio.

To saznanje može da ga uplaši i obeshrabri. Pokušao je da ukloni uzrok lošeg osećaja, ali ispostavilo se da to i nije bio pravi uzrok, a on ipak ne zna za drugi, te je prinuđen da nastavi da se oseća loše, bez rešenja.

Možda će probati da taj osećaj suzbije i zanemari kroz utapanje u aktivnosti koje mu skreću pažnju ili kroz konzumaciju različitih supstanci za promenu raspoloženja, i slično. Ipak, ignorisanje osećaja snažne nelagodnosti kasnije se može povratiti kao još snažnije, u obliku nagomilanog besa i frustracije, a može se odraziti čak i na zdravstveno stanje.

Ipak, ako uspe da nastavi da se bavi poreklom osećaja, možda će otkriti da je, pored pojedinačnog problema koji je upravo rešio, opterećen i drugim mukama, kojih u početku nije bio svestan. Na primer, može se dogoditi da ga emocionalno opterećuju i loš odnos sa porodicom, briga o zdravlju partnera, briga o finansijskoj situaciji i slično.

Kada počne da postepeno rešava ove probleme, primetiće da osećaj „težine“ polako iščezava i da mu raspoloženje postaje prijatnije, a on – sa sve više elana da se bavi drugim stvarima.

Na sličan način čovek može da se oseća u odnosu na bavljenje pitanjima životne sredine.

Okruženi smo mnoštvom problema, a nedovoljno upućeni u njihovo poreklo. Usled nerazumevanja kakvo je maločas opisano, može se dogoditi da žarko priželjkujemo pojedinačno veliko rešenje – da želimo ukidanje fosilnih goriva, ugradnju filtera, uvođenje strogih zakona, promenu celog sistema, odricanje od visoke potrošnje i proizvodnje ili drugo.

Naravno, kada mnoštvo problema koji nas okružuju svedemo na uverenje da svi oni potiču od samo jednog – doživljavamo olakšanje, jer se situacija čini jednostavnijom i lakše rešivom. Tada naša energija postaje još i snažnije usmerena ka tom pojedinačnom rešenju, sa osećajem urgentnosti, jer „rešenje je jednostavno, samo ga treba sprovesti“.

No, kada, vođeni time, poželimo da pokrenemo ljude oko sebe – začuđićemo se, ipak, kako se malo ljudi poistovećuje sa našim uglom gledanja i kako mnogo ljudi zapravo ima jednakо snažna uverenja u druga pojedinačna rešenja.

Zašto?

**“KADA, VOĐENI TIME,
POŽELIMO DA POKRENEMO
LUJDE OKO SEBE –
ZAČUDIĆEMO SE, IPAK,
KAKO SE MALO LJUDI
POISTOVEĆUJE SA NAŠIM
UGLOM GLEDANJA I KAKO
MNOGO LJUDI ZADRAVO
IMA JEDNAKO SNAŽNA
UVERENJA U DRUGA
POJEDINAČNA REŠENJA.**

ZAŠTO?”

Možemo dati dva okvirna objašnjenja.

S jedne strane, kada uzmemo u obzir da ekološka kriza zbilja i ne potiče iz jednog, već iz više različitih uzroka, ovakav je ishod sasvim prirodan. Sa druge strane, već smo pominjali kako ljudi danas imaju malo vremena da se bave drugim ljudima i drugim bićima, pa shodno tome, ako i veruju u neko rešenje, postoje dobre šanse da nisu imali vremena i prilike da ga detaljnije istraže. To znači da oni zastupaju ličnu ideju o tom problemu koja, s jedne strane, predstavlja samo jedan od niza uzroka, a sa druge strane, on je i sâm po sebi nedovoljno detaljno istražen i shvaćen sa njihove strane. U takvim okolnostima za bilo kog aktivistu postoji dvostruka motivacija da, makar okvirno, razume što veći broj uzroka ekološke krize.

Prvi je taj što će kod samog sebe ukloniti već pomenuti osećaj bespomoćnosti, nakon što unapred bude svestan raznovrsnosti problema. Time neće moći da upadne u klopku trošenja ogromne količine energije na samo jedan problem, pogrešno verujući da će doživeti rešenje celo

kupne krize, pa se potom demoralisati i osetiti potpuno bespomoćnim, ne razumevajući druge uzroke.

A drugi je taj što će, razumevajući različite uzroke, moći da uspešnije stekne poverenje osobe koja zastupa neki oblik ličnog shvatanja konkretnog problema, jer će moći da joj priđe bliže, pokazujući da i on razume, u nekoj meri, baš tu perspektivu. Kada se ovakvo poverenje uspostavi, nakon što druga osoba vidi da imate razumevanje za njenu perspektivu, lakše je usmeriti osobu i u drugim pravcima, za razliku od situacije kada se ona oseća da pred vama mora da brani svoj stav, u strahu od osude.

Vođeni ovakvim motivima, iznećemo

"NAKON ŠTO UNAPRED BUDE SVESTAN RAZNOVRSNOSTI DROBLEMA NEĆE MOĆI DA UPADNE U KLODKU TROŠENJA OGROMNE KOLIČINE ENERGIJE NA SAMO JEDAN PROBLEM, DOGREŠNO VERUJUĆI DA ĆE DOŽIVETI REŠENJE CELOKUDNE KRIZE, DA SE POTOM DEMORALISATI I OSETITI POTPUNO BESPOMOĆNIM, NE RAZUMEVAJUĆI DRUGE UZROKE."

još neka gledišta o uzrocima ekološke krize, koja su danas manje zastupljena od npr. uverenja o potrebi za strogim zakonima, visokim kaznama za ljudе, ugrađivanjem filtera i drugih.

Nadovezaćemo se na prethodna dva teksta.

U prethodnom tekstu smo pomenuli kako su korporacije prinuđene da, na različite štetne načine, obezbeđuju svoju profitabilnost. Pogledajmo jednu sasvim zanimljivu činjenicu.

Uveliko se već pokazalo da korporacije na tržištu imaju tendenciju da prave proizvode kraćeg veka trajanja, kako bi učestalijim kupovinama proizvoda obezbedile za sebe dugoročniji profit. Kakve su ekološke posledice ovakvog vrsta pristupa proizvodnji?

Pre svega, naravno, primećujemo da ovo znači da će se veće količine prirodnih resursa trošiti da bi ovakav pristup proizvodnji bio moguć, nego da je reč o proizvodnji jednog dugotrajnijeg proizvoda. Kada govorimo o utrošenim resursima, među njima je jedan deo ili neobnovljiv – ili, ako jeste obnovljiv,

postoje šanse da ga koristimo prekomerno, zbog čega ne uspeva da se obnovi u okviru svojih prirodnih ciklusa (obnova šume, zemljišta itd).

Ipak, u takvom odnosu prema proizvodnji ne bivaju potrošene samo sirovine za proizvodnju. Imajmo na umu da se tokom svih ciklusa proizvodnje troši i veliki broj radnih sati radne snage kojoj su, naravno, potrebne namirnice za život, potrebno joj gorivo za putovanje na posao i drugo. Ovo znači da se tokom procesa proizvodnje koji nema za svrhu zadovoljenje ljudskih potreba, koje bi bile zadovoljene i jednim dugotrajnjim proizvodom, troši i višestruko više prirodnih resursa neophodnih da bi ta proizvodnja bila sprovedena iznova i iznova.

Vidimo da je ovo faktor koji utiče na ekološku krizu, iako nije u vezi direktno ni sa zagađenjem, ni sa kršenjem ekoloških zakona. Moguće je da se neki proizvod masovno proizvodi potpuno legalno i korišćenjem najčistije dostupne tehnologije – sa namerno skraćenim vekom trajanja; a time se ipak opterećuju resursi planete.

**"UVELIKO SE VEĆ
DOKAZALO DA
KORPORACIJE NA TRŽIŠTU
IMAJU TENDENCIJU DA
DRAVE PROIZVODE
KRACÉG VEGA TRAJANJA,
KAKO BI UČESTALIJIM
KUDOVINAMA PROIZVODA
OBEZBEDILE ZA SEBE
DUGOROČNIJI PROFIT.
KAKVE SU EKOLOŠKE
POSLEDICE OVAKVOG
VRSTA PRISTUPA
PROIZVODNJI?**

Prelazimo na još jedan problem.

Pominjali smo da savremeno društvo vrednuje materijalne predmete: skupu odeću, skupe telefone, automobile i slično. Da bismo bili prihvaćeni i voljeni, nastojimo da priuštimo stvari koje nam inače nisu privlačne, ali su društveno poželjne. Dakle, primećujemo da deo onoga što proizvodimo zapravo i nije potrebno niti za naš fizički opstanak, niti zato što nas čini istinski ispunjenima, već te stvari kupujemo jer ne bismo bili prihvaćeni od okoline ukoliko ih ne bismo posedovali.

Takođe, pogledajmo drugu stvar. Uzmimo u obzir koliko malo vremena poseduje savremeni čovek da razvija svoje veštine, da razmišlja, da učestvuje u udruženom radu sa drugim ljudima, i slično. Jasno nam je da će čovek koji ne uspe da razvija svoju ličnost biti još i više prinuđen da traži prihvatanje drugih ljudi kroz lepo telo, skup telefon, auto i slično.

Sve ovo znači da dobar deo onoga što savremeno društvo proizvodi zapravo nije neophodno, ni za opstanak, ni za ispunjen život. Toliko je izobilja materijalnih stvari, a ljudi su opet siromašni, usamljeni i nezadovoljni.

Dakle, sasvim nezavisno od toga da li koristimo dobre filtere, da li imamo stroge zakone – mi ipak trošimo velike količine ograničenih prirodnih resursa da bismo zadovoljili potrebe koje nam nisu neophodne.

**"DA BISMO BILI
PRIHVACÉNI I VOLJENI,
NASTOJIMO DA PRIUŠTIMO
STVARI KOJE NAM INAČE
NISU PRIVLAČNE,
ALI SU DRUŠTVENO
DOŽELJNE. DAKLE,
PRIMEĆUJEMO DA DEO
ONOGA ŠTO
PROIZVODIMO ZADRAVO
I NIJE POTREBNO NITI
ZA NAŠ FIZIČKI
OPSTANAK, NITI ZATO ŠTO
NAS ČINI ISTINSKI
ISPUNJENIMA, VEĆ TE
STVARI KUPUJEMO JER NE
BISMO BILI PRIHVACÉNI
OD OKOLINE UKOLIKO IH
NE BISMO POSEDOVALI.**

Budući da su resursi planete preopterećeni, vidimo da je ovakav naš odnos prema planeti kratkoročnog ili srednjoročnog karaktera, odnosno da ne marimo za dugoročne posledice.

Proširimo priču dalje, da sagledamo još jedan ugao problema.

Značajno je razumeti razloge zbog kojih države sveta imaju sklonost ka zanemarivanju ekoloških pitanja. Ovo vidimo na primeru svoje države, ali

primećujemo i određenu neodgovornost bogatih zemalja prema ovom pitanju, pa se taj problem nameće kao važeći za najveći deo sveta.

Kada čovek posmatra nemarnost državnih predstavnika i ne razume takvo ponašanje, ponovo ga prožimaju bes i nemoć. Sasvim mu je neshvatljivo da neko može da čini toliko zla, kada je izabran da ljudima čini dobro. Već na društvenim mrežama možemo videti koliko energije ljudi troše upućujući uvredljive komentare na račun državnih predstavnika zbog ovakve nemarnosti. Ne moramo mnogo govoriti ni o tome koliko je vremena čoveku potrebno da se ponovo emocionalno uravnoteži nakon što mu neka vest pokvari raspoloženje i nakon što uloži poseban napor da smisli komentar dovoljno uvredljiv da ispolji kakva osećanja u njemu budi takvo ponašanje.

Ovakva konstantna iritiranost potezi

ma državnih zvaničnika ponovo čoveka može da učini veoma razdražljivim, čak i prema bliskim ljudima, čime on i svoje okruženje postepeno čini neprijatnjim i teškim za život, kao i za udruženi rad za bolji svet.

U tom smislu, čovek se može osećati rasterećeno ukoliko podrobnije razume zbog čega se državni predstavnici tako ponašaju.

Pre svega, pomenimo još jednom ono od ranije: ma kakav da je savremeni čovek po rođenju, on je, pre svega, morao da postepeno prođe kroz navičavanje na to da se ne brine o drugim ljudima, jer je upitno da li bi, u suprotnom, uopšte i preživeo. To važi i za državne predstavnike. Zato čovek ne treba da očekuje veliku samilost od njih, iako su formalno izabrani da čine dobre stvari.

Pošto sve zakonsko sprovođenje, na kraju, zavisi od ljudi koji ga sprovode – ukoliko su ti ljudi skloni ličnom interesu, biće potkuljivi. Dakle, ne

zavisno od strogosti zakona, ukoliko su sudstvo, zakonodavstvo, policija i drugi državni organi potkuljivi – zakon može da bude formalno veoma strog, ali će biti praktično neprimenljiv.

Ovo je važno da bismo razumeli i sledeću stvar.

Zamislimo državu u kojoj ovo nije toliko izraženo, neku državu koju smatramo razvijenom u tom smislu. Kada u njoj bude donesen zakon protiv zagađenja, može se desiti sledeća stvar.

Budući da opstanak korporacije koja radi u toj zemlji zavisi od mogućnosti da proda svoj proizvod – ukoliko joj se zakonom propiše da mora da ugradi skupocen filter, ljudi će, naviknuti i prnuđeni da postavljaju kratkoročan interes ispred interesa društva, radije biti skloni izmeštanju proizvodnih pogona u neku drugu zemlju, gde će lakše potkupiti državne institucije.

Tamo će, dakle, lako potkupiti ljude, jer su već orijentisani ka sticanju materijalnog. S druge strane, čak i ako nisu

**"NJİHOVI GLASACI,
NENAVIKNUTI DA ŠIRE
PROMATRAJU STANJE
DRUGIH LJUDI, NEĆE
BITI POTRESENI IDEJOM
DA ĆE SE UNIŠTAVANJE
I ZAGAĐIVANJE
DOGODITI NEKOME
DRUGOME, PA STOGA
NEĆE NI ČINITI DALJE
POLITIČKE PRITISKE NA
MEĐUNARODNOM NIVOU."**

potkupljivi, pošto su odrastali u kulturi koja usko nameće vrednovanje materijalnog, može se desiti da se njima čini da je odličan plan da se poseče neka šuma i izgradi neka fabrika, zato što to na papiru izgleda ekonomski isplativo, a da se zanemare šire društvene posledice.

S druge strane, kada bi velike zemlje donosile radikalne zakone za zaštitu životne sredine, postoje dobre šanse da se mnogim korporacijama ne bi isplatilo da ostanu u tim zemljama. Ovo znači porast nezaposlenosti i rizik od toga da će stanovnici primorani nemaštinom želeti da smene vlast koja ih postavlja u takvu situaciju. To znači da ljudi koji imaju vlast, ukoliko i žele da čine dobru promenu, ipak moraju da prave veoma male korake, da se ne bi dogodilo da izgube vlast, te da drugi predstavnici možda dodatno unazade pitanje životne sredine.

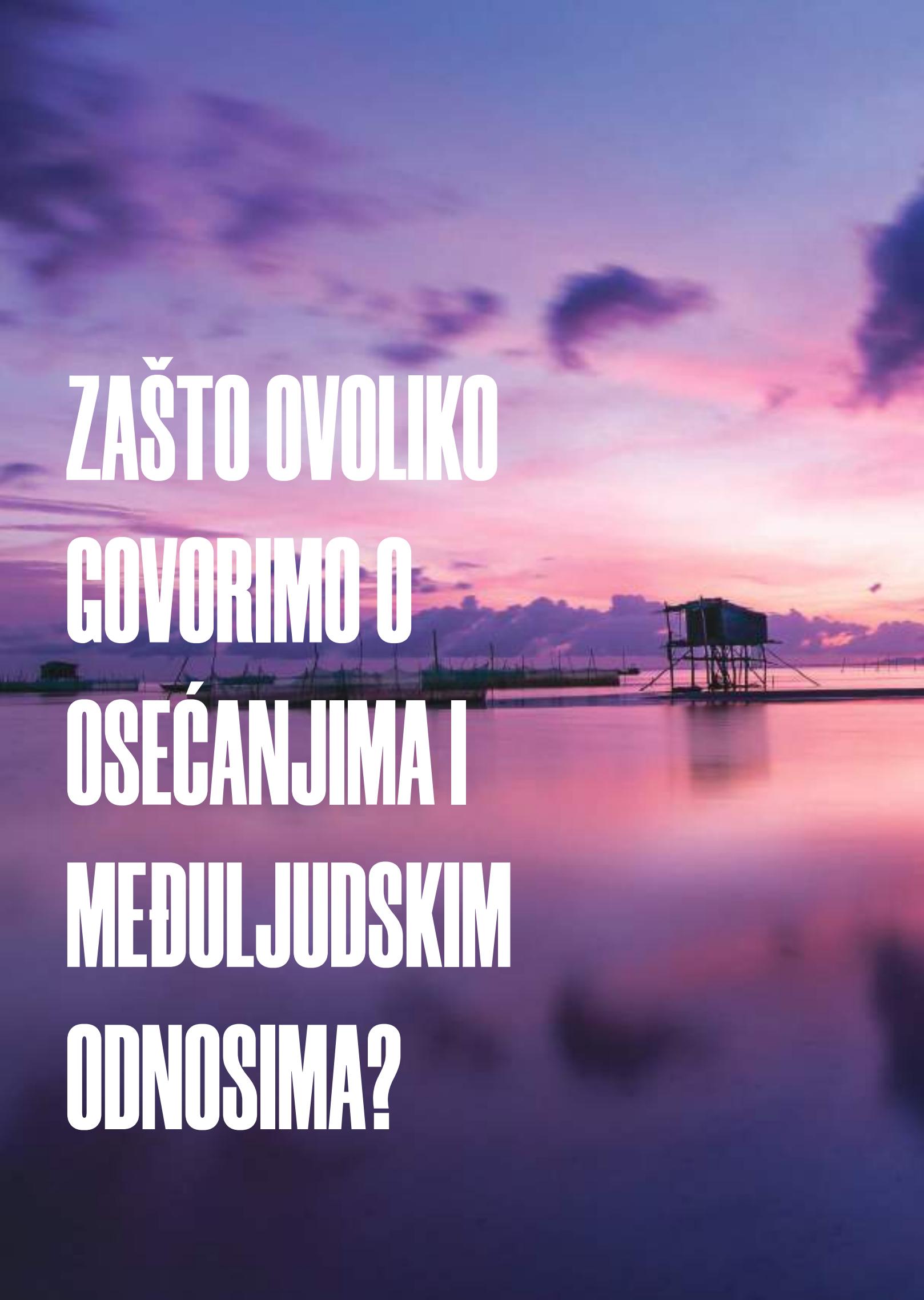
Sa druge strane, pošto se na globalnom nivou postepeno budi svest o značaju ekoloških problema, ljudi koji žele da dođu na vlast moraju da, kao deo svog programa, podrazumevaju neke vrste predloga za rešavanje ekoloških problema. Ovo znači da će, ukoliko glasači zahtevaju da vlast reguliše problem zagađenja uzrokovani nekim pogonom, ona možda zaključiti da joj se politički više isplati da štetni pogon premesti izvan svoje zemlje, npr. da neku rudu ne kopa uništavajući prirodna bogatstva svoje zemlje, već tuđe. Njihovi glasači, nenaviknuti da šire promatraju stanje drugih ljudi, neće biti potreseni idejom da će se uništavanje i zagađivanje dogoditi nekome drugome, pa stoga neće ni činiti dalje političke pritiske na međunarodnom nivou.

Ovde već vidimo kako postoji čitav splet faktora koji određuje zašto se države, korporacije i pojedinci ponaju kako se ponašaju.

Ovo može istovremeno obeshrabriti čoveka, kada uvidi da je problem daleko kompleksniji nego što mu se inicijalno činilo. Ipak, sa druge strane, kada se oslobodi uverenja da treba da čeka da nešto značajno potekne od nabrojanih aktera, može da značajniju količinu energije, koja bi mu inače odlazila na frustraciju i uzaludno iščekivanje, preusmeri na ono što može da uradi neposredno oko sebe, dok daje strpljiv doprinos postepenim dugotrajnim pritiscima i borbama sa državnim institucijama, međunarodnom zajednicom i korporacijama.

"KADA SE OSLOBODI UVERENJA DA TREBA DA ČEKA DA NEŠTO ZNAČAJNO DOTEKNE OD NABROJANIH AKTERA, MOŽE DA ZNAČAJNIJU KOLIČINU ENERGIJE, KOJA BI MU INAČE ODLAZILA NA FRUSTRACIJU I UZALUDNO ISČEKIVANJE, DREUSMERI NA ONO ŠTO MOŽE DA URADI NEPOSREDNO OKO SEBE, DOK DAJE STRPLJIV DOPRINOS POSTEPENIM DUGOTRAJNIM PRITISCIMA I BORBAMA SA DRŽAVnim INSTITUCIJAMA, MEĐUNARODNOM ZAJEDNICOM I KORPORACIJAMA."

**ZAŠTO OVOLIKO
GOVORIMO O
OSEĆANJIMA I
MEĐULJUDSKIM
ODNOSIMA?**

Zašto ovoliko govorimo o osećanjima i međuljudskim odnosima?

Pomenuli smo ranije da bi se nekome moglo učiniti da posvećujemo previše pažnje emocionalnim utiscima aktivista i njihovim međuljudskim odnosima, dok nas, sa druge strane, pritiskaju gorući ekološki problemi našeg društva i sveta.

Zbog čega nam se to učinilo baš toliko važnim?

Nekada ste se verovatno udružili sa ljudima želeći da učinite nešto dobro za svoje okruženje – da zajedničkim naporom stvarate društvo s manje nepravde, nasilja, neprijatnosti, nerazumevanja i sličnog. U takvoj nameri, smatrali ste kao osnovno da svako ima pravo da iznese mišljenje, da se nesuglasice rešavaju ravnopravnim razgovorom, bez nasilja i prisile.

Ipak, uprkos želji, dogodilo bi se nešto drugo.

U jednom trenutku, kada bi neko poželeo da iznese svoje emocionalne utiske ili mišljenja, ponekad bi se činilo da iza određenih komentara postoji neobično snažan temperament kojim osoba saopštava mišljenje – kao da bi želela da doda još nešto, što u tom trenutku ipak oseća da nema hrabrosti da učini.

Takođe, može se dogoditi da, nakon opsežnog razgovora tokom kog je više osoba ukazalo na to da postoji

"KADA NEKO OSEĆA DA NEMA HRABROSTI IЛИ SPOSOBNOSTI DA OBRAZLOŽI SVOJA MIŠLJENJA I OSEĆANJA, DOGAĐA SE I DA DRUGI NE MOGU DA SE ČVRSTO POVEŽU I POISTOVETE SA NAMEROM I IDEJOM KOJA DOKREĆE TU OSOBU. U OVAKVOM SLUČAJU, U ODSUSTVU ZAJEDNIČKOG EMOCIONALNOG DOVEZIVANJA, MOGUĆE JE RASIDANJE ZAJEDNIČKOG ENTUZIJAZMA"

zajedničkom postignutom dogovoru, nešto kasnije, ta osoba menja mišljenje. Ipak, umesto obrazloženja, prosto kaže: „To jednostavno ne može tako da se uradi“ ili „Ja prosto mislim da treba drugačije“.

Kada neko oseća da nema hrabrosti ili sposobnosti da obrazloži svoja mišljenja i osećanja, događa se i da drugi ne mogu da se čvrsto povežu i poistovete sa namerom i idejom koja pokreće tu osobu. U ovakvom slučaju, u odsustvu zajedničkog emocionalnog povezivanja, moguće je rasipanje zajedničkog entuzijazma, jer je potrebno pratiti nečije želje za koje osećamo da, ne razumevajući ih, moramo da ih sledimo prisilno, preusmeravajući energiju koja nas vuče ka rešenju koje nam se

prigodniji pristup problemu od pristupa konkretnе osobe, da ta osoba ipak insistira, bez argumenata, da je baš ona u pravu – kao da ima poteškoću da pred drugim ljudima ispadne da je pogrešila.

Isto tako se može dogoditi da osoba, osetivši da joj u nekom trenutku nije posvećeno dovoljno pažnje, a strahujući da to otvoreno kaže – pokušava da skrene pažnju drugih na sebe, izazivajući čak i zastoje u radu grupe, kroz odgovlašenje zadataka ili insistiranje na pojedinostima koje se ni toj osobi možda ne čine zaista važnim...

Moguća je i situacija u kojoj drugi ljudi zavise od određene osobe, a uprkos

čini pogodnjim. Takve okolnosti pojačavaju i osećaj napetosti među udruženim ljudima.

Već u nekom trenutku, kada se ovakve vrste situacija i njima slične nagomilaju, gubitak strpljenja počinje da se odražava na način međusobnog ophođenja.

Ljudi počinju da podižu glas, da upućuju unižavajuće komentare, a možda čak i upadljivo uvredljive. Ukoliko neiskazana mišljenja i osećanja počnu da se nagomilavaju, pa ljudima postane sve teže da se strpljivo usredsrede na sâm razgovor usled emocionalne opterećenosti onim što drže u sebi, može doći do oštih sukoba, u kojima se čini kao da je veća namera naneti bol sagovorniku, nego razrešiti nerazumevanje, iako se svi osećaju loše zbog takvog razvoja situacije. Kao da su uhvaćeni u vrtlog iz kog ne umeju da izađu, koliko god želeli da to urade i da ostvare zajednički plemenit cilj.

Prećutana neslaganja i osećanja povređenosti koja zaostaju iz ovakvih konflikata upadljivo utiču na obliko

vanje atmosfere i svakog narednog susreta. Gomilanje neiskazanih osećanja može da se nastavlja iz susreta u susret i da doživi konačan buran rasplet, često i poguban po grupu.

Tu vidimo jednu neočekivanu situaciju. Naime, uprkos želji grupe da radi na stvaranju društva koje će sadržati više razumevanja, saosećanja, zajedništva i drugog – dogodilo se da i sama grupa postane neprijatna na sličan način kao i društvo koje su želeli da promene.

Čini se, na kraju, da iako smo već možda i bili napravili zajednički plan

"PREĆUTANA NESLAGANJA I OSEĆANJA POVREĐENOSTI KOJA ZAOSTAJU IZ OVAKVIH KONFLIKATA UPADLJIVO UTIČU NA OBLIKOVANJE ATMOSFERE I SVAKOG NAREDNOG SUSRETA. GOMILANJE NEISKAZANIH OSEĆANJA MOŽE DA SE NASTAVLJA IZ SUSRETA U SUSRET I DA DOŽIVI KONAČAN BURAN RASPLET, ČESTO I DOGUBAN DO GRUPU."

kako bi društvo trebalo da bude organizovano i kako bismo na tome mogli da radimo – ipak se dogodilo da nas u tome spreči baš onaj „najniži” nivo društva, a to su odnosi sa ljudima oko nas.

Budući da su ovakvi ishodi karakteristični za veliki broj inicijativa, a i drugih životnih situacija, čovek može da lako razvije snažno uverenje da je rad sa ljudima uvek unapred osuđen na neuspeh i da je, generalno, veoma neprijatan. Pored našeg bliskog kontakta sa društvom kroz odnos sa manjim grupama ljudi, dodajmo na to i naš dodir sa društvom na daljem, širem, državnom, međunarodnom i svetskom nivou, na kome se savremeni čovek, vođen i istorijskim iskustvom i savremenim okolnostima, oseća potpuno nemoćno da nešto promeni, uprkos osećaju velikog nezadovoljstva trenutnim stanjem stvari.

Kada doživimo da na oba nivoa ne

možemo da učinimo baš ništa, to tek može da ima snažan podsticaj ka povlačenju iz svakog pokušaja rada za opšte dobro, ali i ka zatvaranju u sebe. Upravo se tu krije razlog zbog kog smo posvetili ovoliko vremena bližem, neposrednjem iskustvu društva – susretu sa ljudima oko nas.

Da smo nastojali da se fokusiramo na predlaganje i osmišljanje velikih planova za promenu društva, tada bi se dogodilo da takve reči možda tek pomalo nadahnu čitaoce, ali bi već odmah osetili neostvarivost tih planova, poučeni iskustvom nemogućnosti udruživanja većih grupa ljudi potrebnih za bilo kakvu šиру društvenu promenu.

Ipak, za ovo drugo možemo da pružimo utehu i usmerenje ka konkretnom delovanju, sa optimističnim ishodima, poučeni dosadašnjim aktivističkim iskustvom.

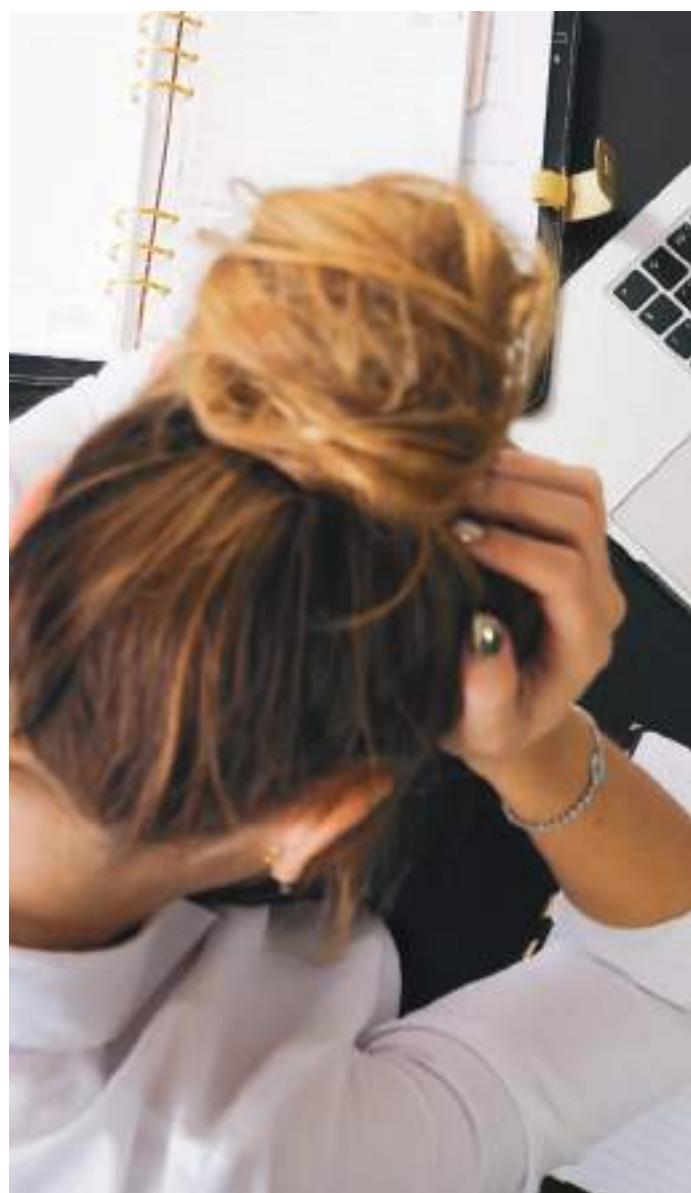
**"UKOLIKO ČOVEK ŽIVI
U OKOLNOSTIMA U
KOJIMA ČESTO MOŽE DA
NASTRADA ZBOG
ISKAZIVANJA
MIŠLJENJA I OSEĆANJA,
MOGUĆE JE DA ĆE SE
PROSTO NAVIĆI, RADI
SVOJE SIGURNOSTI, DA
IH PREĆUTKUJE."**

Pokušajmo, pre svega, da razumemo zbog čega postoji toliko veliki problem da ljudi otvoreno saopštavaju svoja osećanja i svoja razmišljanja, čak i kada se svi jasno dogovore da na takav način žele da grade međusobnu komunikaciju.

Kada čovek ima poteškoću da nešto uradi, može se dogoditi da nije imao priliku da razvije potrebnu sposobnost da bi to uradio ili se čak može dogoditi da strepi da bi mu akcija donela bolne posledice. U tom smislu, ukoliko čovek živi u okolnostima u kojima često može da nastrada zbog iskazivanja mišljenja i osećanja, moguće je da će se prosto navići, radi svoje sigurnosti, da ih prećutkuje. Zatim, ukoliko čovek provede čitav život u takvoj atmosferi, na kraju, budući da nije imao iskustvo prijatnog prihvatanja iskrenosti – on možda i neće umeti da jasno proceni koja će ga situacija povrediti a koja ne, pa će, shodno tome, na sve situacije primenjivati isti način ponašanja, ne bi li se unapred odbranio.

Upravo zato, kada pokušavamo da razumemo pomenuti problem, ne smemo da zaboravimo sledeće snažne uticaje koji čine današnje ljude tako uplašenima i neveštima u izražavanju svojih osećanja i mišljenja.

Naime, s jedne strane, rekli smo da je savremeni čovek veoma opterećen svojim opstankom i da mu mnogo toga zavisi od zaposlenja. Isto tako, imajmo na umu da bi čovek mogao da izgubi svoje zaposlenje ukoliko kaže nešto što nije po volji njegovim saradnicima ili nadređenima, odnosno ukoliko im se na neki način suprotstavi.

Prijetimo se da čovek proveđe najveći deo dana u tom okruženju, te da mora da se konstantno privikava da „drži jezik za zubima“.

Zatim, tu je i drugi snažan uticaj. Zamislimo da se mišljenje nekog čoveka razlikuje od mišljenja ljudi koji vode zemlju u kojoj živi. Ukoliko izrazi svoje mišljenje i time navede druge ljude da požele da neko drugi vodi tu zemlju – ljudi na vlasti se mogu osećati ugroženima. Zbog iskrenosti čovek može da trpi ozbiljne posledice.

Ova dva uticaja snažno ga ’opkoljavaju’ na radnom mestu, ali i kada je okružen nepoznatim ljudima, pred kojima bi ga iznošenje svog mišljenja moglo koštati posledica. On konstantno strepi od iskazivanja svojih misli i osećanja.

Kada bi poželeo da izmeni ekonomske i političke okolnosti društva i stvori okruženje u kome mu život ne bi zavisio od ova dva faktora, ipak bi se brzo osetio nemocnim usled nemogućnosti udruživanja sa dovoljnim brojem ljudi, potrebnim za takve društvene promene.

Sa druge strane, tu su i njegovi bliski prijatelji, poznanici i blisko okruženje; čak i ako od njih ne strepi neposredno onako kako strepi na radnom mestu i pred nepoznatim ljudima, on ipak prolazi kroz mnoge slične oblike privikavanja na to da iskazivanje sopstvenog mišljenja i osećanja nije uvek nužno poželjno.

**"KADA I NA RADNOM
MESTU, I U DRUŠTVU,
I U KUĆI, ČOVEK
PROVODI ČITAVE
DANE STREDEĆI OD
SAOPŠTAVANJA
SVOJIH MIŠLJENJA I
OSEĆANJA. TADA SE
DOGAĐA DA NE SAMO
STO NE RAZVIJA –
ILI ČAK I GUBI –
SPOSOBNOST RAZVI-
JANJA MIŠLJENJA I
NEGOVANJA OSEĆANJA,
VEĆ POSTEDENO
MOŽE I DA SE
ODVIKNE OD TOGA DA
O SVOJIM STAVOVIMA
I OSEĆANJIMA VODŠTE
I RAZMIŠLJA"**

vezi sa time šta osećam i šta mislim!“), ljudi mogu da nas 'bledo gledaju', stegnutog lica, da zakolutaju očima, da nam kažu da „filozofiramo“ ili da smo „histerični“. Može se dogoditi i da kažu: „To je lepo, ali šta će ti drugi ljudi reći...“, pa da nastave da nas uveravaju da moramo da se pridržavamo tog obrasca ponašanja.

Uzmimo u obzir i partnerske odnose. U njima čovek često može biti vrednovan pre svega na osnovu izgleda tela. Tada se događa da njegova razmišljanja i osećanja bivaju nevažna, a potraga za partnerom pretvara se u smišljanje načina da se fizički dopadnemo drugima, dok veštoto prikrivamo ona razmišljanja i osećanja koja odudaraju od onih koje većina podržava. Kada zamislimo da sa partnerom možemo provesti i čitav život, tada postaje jasno koliko se dugo i postojano možemo privikavati na prečutkivanje, kako bismo izbegli da budemo napušteni.

Kada i na radnom mestu, i u društvu, i u

U atmosferi u kojoj smo redovno naviknuti da će, već pri prvom susretu, neko prokomentarisati to da li smo se previše ugojili ili previše smršali, da li smo se lepo očešljali, da li nam je boja odeće adekvatno uparena, da li su naše pantalone negde izgrebane, da li su isuviše stare i tome slično – događa se da se postepeno navikavamo da ukoliko izrazimo svoj stav („Meni nije važna moja frizura, nego mi je važnije da me neko sasluša u

**PORED TOLIKO
NAGOMILANOG
NEZADOVOLJSTVA –
UOPŠTE I NIJE NI ČUDO
ŠTO KOD VEĆINE LJUDI
PRIMEĆUJETE VELIKU
NAPETOST,
NETRDELJIVOST I,
NEPOTREBNO OŠTRE I
NASILNE KOMENTARE
PREMA DRUGIM
LJUDIMA, IZAZVANE I
DRAVIM SITNICAMA.**

milaju“ određena osećanja i određena razmišljanja.

Zamislite onda tek kako se osećamo ukoliko naše najbliže okruženje redovno zanemaruje ono što imamo da kažemo, a vodi računa o tome da li smo se ponašali i oblačili prema očekivanjima društva! U takvom slučaju, pored toliko nagomilanog nezadovoljstva – uopšte i nije ni čudo što kod većine ljudi primećujete veliku napetost, netrpeljivost i, nepotrebno oštре и nasilne komentare prema drugim ljudima, izazvane i pravim sitnicama.

U ovakvoj atmosferi, u kojoj razvijamo strah od toga da ukazujemo na raznovrsnosti i pojedinosti svojih unutrašnjih doživljaja, mišljenja i

kući, čovek provodi čitave dane strepeći od saopštavanja svojih mišljenja i osećanja. Tada se događa da ne samo što ne razvija – ili čak i gubi – sposobnost razvijanja mišljenja i negovanja osećanja, već postepeno može i da se odvikne od toga da o svojim stavovima i osećanjima uopšte i razmišlja: potencijalno otkrivanje razloga zbog kojih se oseća loše moglo bi ga navesti da nešto i pokuša da učini, a to može izazvati posledice za koje nije siguran da li se sa njima može izboriti. U tom slučaju, lakše mu je da sebi redovno skreće pažnju sa onoga što oseća i misli, kako bi sebe poštedeo i tih novih osećanja i strahova.

Zatim, uzmimo u obzir to da brojni izazovi i neprilike življenja u savremenom svetu u nama konstantno bude nova negativna osećanja i potrebu da dodatno razumemo šta to nije u redu sa okolnostima koje čine da se osećamo tako loše. Dakle, u nama se redovno „go-

osećanja, događa se sledeće. Kada se, po hiljaditi put, zateknemo u situaciji u kojoj bi bilo korisno da iskažemo drugačije viđenje i određenu nijansu svojih osećanja u odnosu na neku situaciju – prezasićeni smo svog onog bola i neprijatnosti koji su do sada došli kroz sputavanje našeg izražavanja, te, radije biramo da konfliktnu situaciju „rešavamo“ ponašajući se isto kao i drugi prema nama, štiteći sebe od one ranjivosti koja se događa kada smo iskreni.

Umesto da detaljno saopštimo svoju perspektivu i time drugome omogućimo da se približi našem uglu gledanja, pa da onda podeli svoje gledište, te da i mi ponovo učinimo isto, time se postepeno približavajući rešenju – mi ćemo radije reći: „Ne, ovo nema svrhe raditi, eto kakvi ste vi!“, „Sa tobom uvek ista priča, nikad se nećeš promeniti!“.

Pogledajte veoma pažljivo tu interesantnu razliku. Naime, baš vi, koji ste osećali potrebu da se vrednuju vaše mišljenje i vaša osećanja, baš vi ste sada, iz samoodbrane, iz potrebe da ne budete ponovo povređeni – baš vi

ste sada drugog „presekli“ i onemogućili mu da on izrazi svoja osećanja i mišljenja. Dakle, primećujete da, usled življenja u ovakvim okolnostima, i mi sami usvajamo načine ponašanja koji su potekli iz okolnosti i običaja među kojima živimo, čak i ako mi sami ne zastupamo stavove i vrednosti koje su bliske tim okolnostima i običajima.

Ovakvo sagledavanje načina na koji i mi sami usvajamo neko ponašanje može da nam ponovo bude korisno da razumemo kako nesvesno učestvujemo u održavanju konfliktne atmosfere među ljudima. Zatim, umesto bespo-

---

**“UMESTO BESPOMOĆNE LJUTNJE KOJU BISMO
OSEĆALI PREMA DRUGIMA, JER SE DONAŠAJU NA
ODREĐENI ŠTETAN NAČIN, MOŽEMO DA
PREUSMERIMO DEO ENERGIJE KA DALJEM
RAZUMEVANJU NAČINA NA KOJI MI SAMI TAKODE
DOPRINOSIMO TAKVOJ DRUŠTVENOJ ATMOSFERI”**

moćne ljutnje koju bismo osećali prema drugima, jer se ponašaju na određeni štetan način, možemo da preusmerimo deo energije ka daljem razumevanju načina na koji mi sami takođe doprinosimo takvoj društvenoj atmosferi, iako toga prvobitno nismo svesni, te da daljim korigovanjem i ličnog ponašanja postepeno činimo svoje neposredno okruženje prijatnjim za život i udruživanje.

U ovakvim okolnostima, zbog kojih smo svi postali izuzetno osjetljivi kada želimo nešto da kažemo, strahujući od nedovoljnog razumevanja i saosećanja i bolnih posledica, kada se grupa ljudi sastane, a kada se svi osećaju tako, kada svi „drže gard“, tada, čim se situacija zakomplikuje i kada postane presudno da li ćemo strpljivo podeliti jedni s drugima osećanja i opažanja radi detaljnijeg razumevanja zakomplikovane situacije – tada nastaje upotreba šablonskih rečenica koje koristimo iz samoodbrane.

Te rečenice, kao što smo videli, najčešće sadrže pretpostavku da je neko „takov, kakav je“.

Koliko ste se često osećali povređenim zato što vam je neko rekao takvu stvar? A zašto ste se osećali povređeno?

Može biti da je zbog toga što vi, u sebi, znate da su vas određena osećanja i okolnosti naveli da se, u određenom trenutku, ponašate na određeni način i da vi niste sami po sebi baš takvi. A sada kada vas je neko doživeo kao da ste jeste, uvek, stvorio se strah da će osoba prema vama nastaviti da se ponaša na taj način, dalje vas povređujući, zbog čega možete da osetite potrebu da se sadašnjom burnom reakcijom odbranite i od tih budućih situacija.

Pa šta da radimo kad je situacija ovakva?

**"MOŽE BITI DA JE
ZBOG TOGA ŠTO VI, U
SEBI, ZNATE DA SU VAS
ODREĐENA
OSEĆANJA I OKOLNOSTI
NAVELI DA SE, U
ODREĐENOM TRENUTKU,
DONAŠATE NA ODREĐENI
NAČIN I DA VI NISTE
SAMI DO SEBI BAŠ
TAKVI."**

Nabrojali smo niz uticaja koji čine savremenog čoveka neveštim i neneviklim na ispoljavanje svojih mišljenja i osećanja. Neko bi mogao reći: „Ako spoljni uticaji toliko oblikuju naše ponašanje, a mi ih ne možemo promeniti, jer nas nema dovoljno, onda nikakva promena, ni društva, ni naših života, ne bi bila moguća!“

Ovakva prepostavka je sasvim tačna, no, ipak, uzmimo u obzir i sledeće detalje. Baš kao što smo i ranije navodili primere u kojima okolnosti koje nas oblikuju nisu za svakog čoveka jednake, tako i u ovom slučaju – uticaj okolnosti na sposobnost za iskrenost nije za svakog čoveka isti. Ovo znači da, uprkos nabrojanim okolnostima koje zbilja imaju snažan uticaj, ipak ne podrazumevamo da na svetu ne mogu postojati ljudi koji su uspeli da se drugačije razvijaju.

Već sada bi neko mogao reći: „Koliko god nade uliva ta prepostavka, ja

ipak isuviše retko srećem takve ljude!“

Trebalo bi imati na umu jedan sledeći detalj. Tamo gde su neki ljudi imali povoljnije okolnosti da razviju sposobnost otvorenije i senzitivnije komunikacije, pa čak i da pronađu jednu-dve slične osobe, oni su ipak ostajali većinski okruženi ljudima pred kojima bi im visok stepen ispoljavanja svog unutrašnjeg života naneo veliku štetu. Ovo znači da oni, takođe, i dalje žive, jednim delom, u navici da sposobnost ne koriste preterano često pred nepoznatim ljudima.

Kada se dve takve osobe nađu u istoj grupi ljudi, na nekakvom događaju ili tome slično, može se dogoditi da, iako bi prepoznali slične nijanse u načinu komunikacije, njihova navika ka uzdržanosti od otvorenije komunikacije sa nepoznatim osobama dovede do toga da te nikada i ne otkriju da bi mogle stvoriti prisan odnos. One bi nastavile da žive sa uverenjem da takvih osoba i nema toliko puno.

Ovo znači da se oko nas nalazi više takvih ljudi nego što bismo, na prvi pogled, mogli da prepostavimo. Baš na ovom mestu najbolje može da se i objasni šta je svrha ovog celog teksta u odnosu na pomenutu činjenicu i koji je to najavljeni optimistični pravac našeg delovanja.

Naime, dali smo niz primera kako dolazi do konflikata u udruženim grupama ljudi i neuspeha u daljem udruženom radu. Ipak, sa druge strane, prisetite se one situacije kada se u vašem životu dogodilo da u sred neke svađe, u sred nekog žuštrog konflikta, kada ste razmenjivali oštре rečenice i kada je sukob samo postajao snažniji – setite se kada je vaš sagovornik odjednom priznao da je uplašen, da je nešto uradio pogrešno, jer se osećao povređenim, da je on lično preosetljiv zato što ima traumu iz prošlosti... Setite se te situacije i setite se kako ste se vi osetili tada. Može biti da vas je, iznenada, ogromna količina besa i napetosti napustila, da se vaš glas ublažio, crte lica smekšale, a vaše naredne rečenice postale mnogo obzirnije.

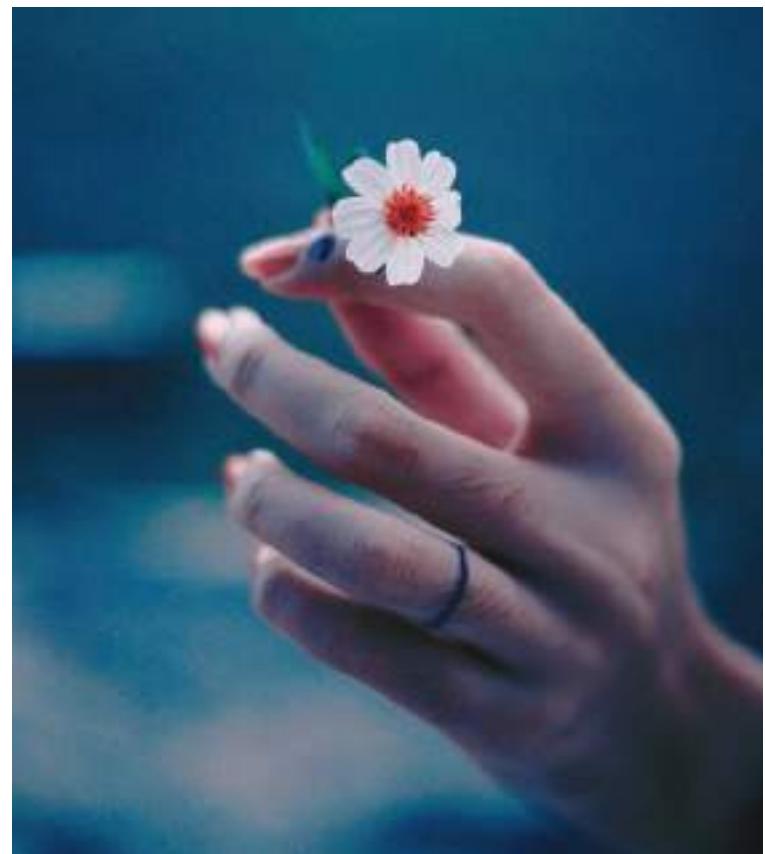

**DOGODILO SE TO DA
JE NEKO USPEO DA
IZADE IZ ZAT-
VORENOG OBRASCA
NEOSETLJIVE
RAZMENE GRUBIH
REČENICA I PONUDIO
VAM UVID U DEO
SVOJIH OSEĆANJA I
RAZMIŠLJANJA,
UPRKOS STRAHU DA
ĆETE TO ODBACITI,
SLIČNO KAKO SMO
SVI NAVIKLI DA SE
NAŠA OSEĆANJA I
RAZMIŠLJANJA OD-
BACUJU UKOLIKO
ODUDARAJU OD VO-
BIČAJENOG.**

da se ono što vas inače povređuje možda neće ponovo dogoditi kada i vi budete iskreno saopštili pojedinosti svojih razmišljanja i osećanja, kao vaš sagovornik.

Upravo to i jeste jedna od namera celog ovog teksta: da u ovoj formi podelimo određene vrste svojih razmišljanja i osećanja koja odudaraju od uobičajenih. Tada se kod nekih čitalaca može dogoditi baš taj momenat koji smo gore opisali. Neki čitalac će, prolazeći kroz ovaj tekst i nailazeći na trenutke otvorenosti i ranjivosti, i sâm osetiti jednako olakšanje i spremnost da i on bude jednako iskren! Kada se takvo olakšanje dogodi, osoba će možda osetiti potrebu da bude bliža sa ljudima koji su, kroz ovaj tekst, pokazali i deo svog načina razmišljanja i senzibiliteta, ali i to da smeju da napuste obrazac nasilne komunikacije... Ta osoba će možda poželeti i da stupi u kontakt sa nama, ukoliko se sa opisanim poistovećuje.

Dosadašnje aktivističko iskustvo pokazalo

Šta se to dogodilo?

Dogodilo se to da je neko uspeo da izade iz zatvorenog obrasca neosestljive razmene grubih rečenica i ponudio vam uvid u deo svojih osećanja i razmišljanja, uprkos strahu da ćete to odbaciti, slično kako smo svi navikli da se naša osećanja i razmišljanja odbacuju ukoliko odudaraju od uobičajenog. Kada vam je pokazao da sme da napusti takav obrazac komunikacije, odmah ste se i vi osećali manje ugroženim – znajući

**"OVAKVO RAZUMEVANJE
OKOLNOSTI KOJE NAS
OKRUŽUJU VODI
DIREKTNO KA TOME DA
POSTANEMO SVESNI
ČINJENICE DA U NAŠEM
OKRUŽENJU, KROZ
OVAKVU KOMUNIKACIJU,
NEPRESTANO DOSTOJI
PROSTOR ZA POSTEDENO
STVARANJE ONE VRSTE
PROMENE KOJA JE
NEOPHODNA ZA
KASNIJE DUGOROČNIJE
UDRUŽIVANJE VEĆEG
BROJA LJUDI."**

nam je da bi se u svakoj situaciji u kojoj bismo iskreno saopštili ovakva razmišljanja, u grupi ljudi koja nas je slušala, pojavila barem jedna osoba koja bi se poistovetila, sa oduševljenjem! Baš ta osoba bi uskoro postala veoma blizak prijatelj i saradnik.

Ovde dolazimo i do veoma značajnog detalja koji nas dalje ohrabruje.

Kada savremeni čovek ne primećuje sve nijanse međuljudskih odnosa koje nas sprečavaju da se uspešno udružimo, neuspehe udruživanja će posmatrati kroz jednostavna objašnjenja kao što su: „Ljudi su takvi“, „Ništa se neće promeniti“ i slično. Može se brzo obeshrabriti za bilo kakve vrste delovanja, jer mu se čini da, kada ne može da promeni ljude,

onda bez opipljivih velikih društvenih promena – bez učestalih protesta, smene vlasti i sličnog – zapravo „sve ostaje isto“. Budući da se ovakve promene ne događaju često, jer zahtevaju postepeno stvaranje preduslova za masovna udruživanja, ti ljudi mogu postati obeshrabreni, povući se iz društvenog delovanja ili čak biti ispunjeni ljutnjom na ljudе koji ne doprinose pokušajima pokretanja takvih društvenih promena, crpeći tako svoju dragocenu energiju. Ipak, sa druge strane, kod ljudi koji primećuju ovakve sitnice koje tako neposredno sprečavaju uspešno udruživanje, a za čiji smo prvi korak razrešenja malopre već pokazali da je moguć, situacija je sasvim drugačija.

Naime, posedovati svest o uzrocima neuspeha udruživanja znači i osjetiti snažan entuzijazam za preusmeravanje svoje pokretačke energije baš u pravcu rešavanja tog problema, te prve prepreke. Istovremeno, s obzirom na razumevanje uzroka i, shodno tome, razumevanje postupnih rešenja za ovakve probleme, kao što smo gore pokazali kroz jedan primer, otvara čoveku sasvim novu perspektivu. Naime, ovakvo razumevanje okolnosti koje nas okružuju vodi direktno ka tome da postanemo svesni činjenice da u našem okruženju, kroz ovakvu komunikaciju, neprestano postoji prostor za postepeno stvaranje one vrste promene koja je neophodna za kasnije dugoročnije udruživanje većeg broja ljudi.

Takođe, uzimamo u obzir i to da, ovakvim delovanjem, čovek ne samo da stvara te preduslove, već pretvara svoje neposredno okruženje u daleko prijatnije – onakvo kakvo, postepeno, počinje da vrednuje unutrašnje kvalitete i vrline, te njihovo slobodno

ispunjavanje, sve više. Nije onda čudno ni to što, u takvom okruženju, čoveka ispunjava osećaj snažne topline. Dakle, ovde ne moraju čak ni da se čekaju uslovi za stvaranje velikih društvenih promena da bi se osećala prijatnost života; život direktno postaje lakši, prijatniji i lepsi, ispunjen onakvim osećanjima i entuzijazmom koji čoveka odmah i čine manje ranjivim za razočarenja i neprijatnosti kojima smo inače okruženi u nastojanju da stvorimo ozbiljnije društvene promene kroz promenu društvenog

---

"TAKODE, UZIMAMO U OBZIR I TO DA, OVAKVIM DELOVANJEM, ČOVEK NE SAMO DA STVARA PREDUSLOVE ZA UDRUŽIVANJE, VEĆ PRETVARA SVOJE NEPOSREDNO OKRUŽENJE U DALEKO PRIJATNIJE – ONAKVO KAKVO, DOSTEPENO, POČINJE DA VREDNUJE UNUTRAŠNJE KVALITETE I VRLINE, TE NJIHOVO SLOBODNO ISPOLJAVANJE, SVE VIŠE. NIJE ONDA ČUDNO NI TO ŠTO, U TAKVOM OKRUŽENJU, ČOVEKA ISPUNJAVA OSEĆAJ SNAŽNE TOPLINE."

**"OVO ZNAČI DA LJUDI
KOJI PRIMEĆUJU
OVAKVE POJEDINOSTI
TEK U MNOGO MANJEM
BROJU TRENUTAKA
MOGU DA OSETE
IZGARANJE I GUBITAK
NADE U SMISLENOST
BAVLJENJA
UNAPREĐIVANJEM
SVOJE OKOLINE, JER
JE OVAKVE SIĆUŠNE
PROMENE MOGUĆE
ČINITI VEOMA ČESTO U
SVAKODNEVNOM
ŽIVOTU."**

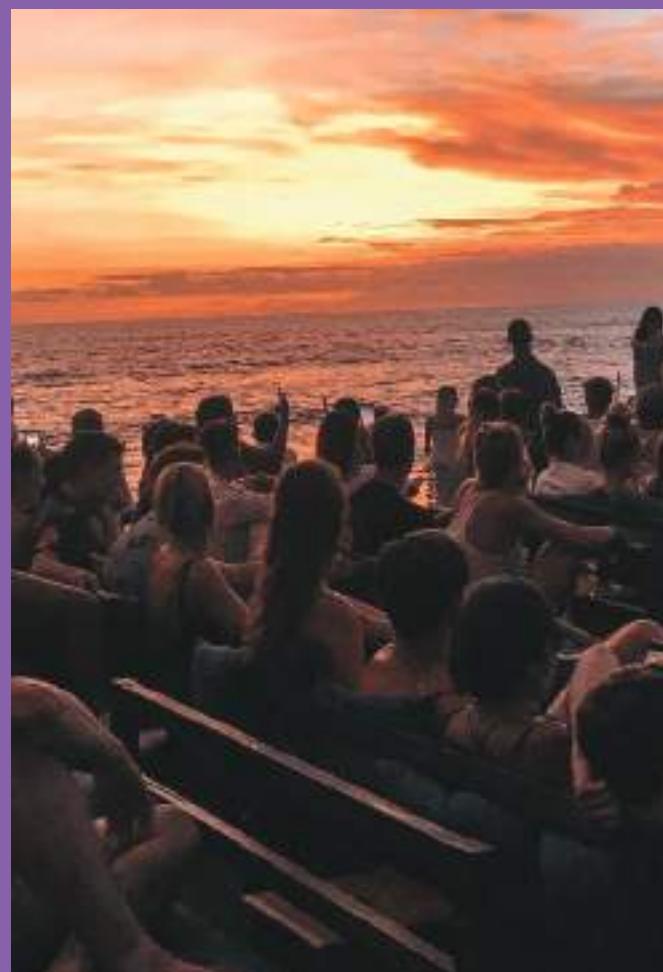
sistema, ekonomskog uređenja, vlasti i drugog.

Ovo znači da ljudi koji primećuju ovakve pojedinosti tek u mnogo manjem broju trenutaka mogu da osećaju izgaranje i gubitak nade u smislenost bavljenja unapređivanjem svoje okoline, jer je ovakve sićušne promene moguće činiti veoma često u svakodnevnom životu.

Ovi ljudi će biti dalje inspirisani da pokreću i sprovode promene, a za to im nije potrebno ni mnogo novca, ni mnogo medijske pokrivenosti, niti mnogo tehničkih mogućnosti. Razgovor o ovakvim temama uvek je

moguće povesti sa nekom osobom. Ovo je jedan od preduslova da, dok se borimo i sa lošim društvenim, ekonomskim, političkim uslovima našeg društva i sveta, ipak oko sebe stvaramo značajno prijatnije okruženje, te da ne budemo „progutani“ negativnim osećanjima, neprijatnostima, nemaštinom, pa da izgubimo pokretački entuzijazam za činjenje ovakvih promena u svojoj okolini. Postojanim umrežavanjem sve većeg broja ovakvih ljudi, stvaramo i povećane kapacitete da, brojčano snažniji, povećamo svoje šanse da činimo ozbiljnije promene u svom okruženju.

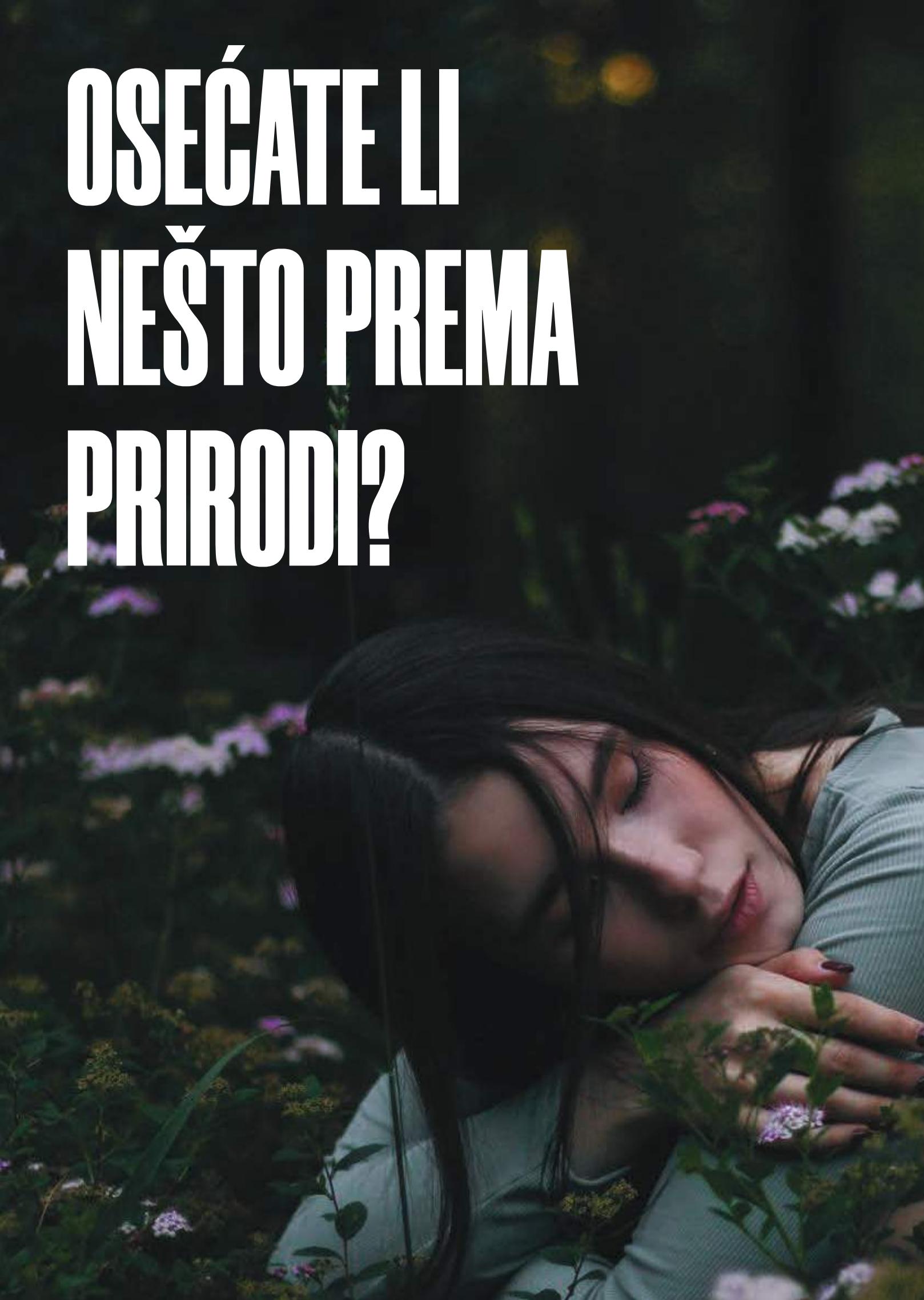
U nastavku ćemo se kratko osvrnuti na to kako društvena atmosfera koja zanemaruje čovekove unutrašnje doživljaje utiče i na naš neposredniji doživljaj prirode i odnos sa njom.

**"OVI LJUDI ĆE BITI DALJE INSPIRISANI DA
POKREĆU I SDROVODE PROMENE, A ZA TO IM NIJE
DOTREBNO NI MNOGO NOVCA, NI MNOGO MEDIJSKE
DOKRIVENOSTI, NITI MNOGO TEHNIČKIH
MOGUĆNOSTI, JER RAZGOVOR O OVAKVIM TEMAMA
UVEK JE MOGUĆE DOVESTI SA NEKOM OSOBOM."**

**OSEĆATE LI
NEŠTO PREMA
PRIRODI?**

Osećate li nešto prema prirodi?

Uveliko nam je savremena nauka dokazala da među živim bićima postoji neraskidiva veza, koja se ogleda u činjenici da svako biće ima određenu ulogu u ekosistemu, a da nestanak bilo koje vrste, ma koliko naočigled nevažne, ostavlja za sobom posledice po ravnotežu okruženja.

Odavno već znamo da u prirodi ne postoje istinske štetočine, sasvim nezavisno od našeg ličnog utiska da one to jesu, jer i one same imaju svoje konkretno mesto i ulogu u odnosu sa drugim bićima. Sve to nas postepeno vodi ka onim poetičnim rečenicama koje se nekad koriste radi ohrabrenja ljudi da se bore za prirodu: „Sva bića su povezana“, „Svi mi smo jedno“ i njima slične.

Na prvi mah, učinilo bi se čoveku, pošto bi osetio ushićenje pomislivši kako su te rečenice lepe, da bi iz plemenitih osećanja zaista mogao da dođe podsticaj da se svi zajedno okrenemo skladnijem odnosu sa prirodom! No, ipak, taj zanos brzo splasne, a civilizacija nastavlja da se prema prirodi ophodi na način koji sasvim ignoriše naučno saznanje o povezanosti svih elemenata prirode i o posledicama raskidanja tih veza, kroz njeno uništavanje.

Pa, kako je takvo nešto uopšte moguće? Kako je moguće da tako olako zanemarujemo nešto što sasvim pouzdano, naukom potvrđeno, znamo?

**"POKAZIVALI SMO
KAKO JE MOGUĆE,
POSTEPENIM
RAZUMEVANJEM TIH
VEZA, DA SE DOĐE DO
ONAKVIH RAZMIŠLJANJA
O LJUDIMA I SVETU,
KAKVA NAS POSTEPENO
OSLOBADAJU MNOGIH
UNUTRAŠNJIH MUČNINA
I TESKOBA, A ČINEĆI
NAS, ZBOG TOGA,
RASTERECENIJIM I
SPREMNIJIM DA
OBRAĆAMO PAŽNJU NA
DRUGE I DA RADIMO ZA
NJIOVU DOBROBIT"**

Celim našim dosadašnjim tekstrom davali smo osvrt na unutrašnji, emocionalni život individua i grupa ljudi, ukazujući na to da rešenja određenih problema koji paralizuju savremenog čoveka mogu da leže baš u ukazivanju na aspekte tog dela njegovog života. U skladu sa time, daćemo i ovoj temi jedan sasvim interesantan zaokret u tom pravcu.

Uzmimo u obzir ono što je rečeno: dokazano je da među svim elementima prirode postoji veza. Prisetimo se zatim, kako smo ranije u tekstu nastojali da pažljivo ukažemo na to kako osećanja i razmišljanja savremenih ljudi ne predstavlja-

ju nešto što im je urođeno, nego da ta unutrašnja zbivanja nastaju kroz oblikovanje od strane mnogih faktora u njihovoј okolini. U neku ruku, moglo bi se reći: naš unutrašnji život, naša osećanja i razmišljanja, predstavljaju, u jednom smislu, odraz raznovrsnih veza koje nas povezuju sa spoljnim svetom.

Pokazivali smo kako je moguće, postepenim razumevanjem tih veza, da se dođe do onakvih razmišljanja o ljudima i svetu, kakva nas postepeno oslobađaju mnogih unutrašnjih mučnina i teskoba, a čineći nas, zbog toga, rasterećenijim i spremnijim da obraćamo pažnju na druge i da radimo za njihovu dobrobit, osećajući svoju sreću kroz sreću drugih. Ovde primećujemo da

nam je ukazivanje na te veze postepeno pomoglo da ponovo, i na nivou razmišljanja i na nivou osećanja – doživimo bliskost, sjedinjenost sa drugim ljudskim bićima. Na određeni način, naš unutrašnji život postepeno je počeo da odražava, u jednoj meri, sadržaj tih poetičnih rečenica koje govore kako smo svi povezani, kako smo svi jedno!

Ako se vodimo pretpostavkom da mi jesmo povezani sa okolinom, ali da nas savremeni život u velikoj meri sprečava da nas to saznanje ispuni i stvarnim osećanjima, te da nas snažno pokrene ka skladnijem odnosu sa drugim bićima – onda možemo da se osvrnemo na pitanje: osećamo li mi nešto slično prema drugim bićima, tj. prema biljkama, životinjama, pa čak i neživoj prirodi?

Kako se to čovek danas uopšte oseća prema prirodi?

Čini se da današnji čovek počinje da obraća pažnju na prirodu tek kada mu

savremeni stil života naruši zdravlje, a doktor prepiše boravak u njoj. Događa se i da nas priroda zainteresuje tek onda kada naš vazduh, voda i zemljište, postanu toliko zagađeni da prete da nam ugroze život. A nezavisno od toga, tu je i standardno saznanje da prirodu prosto koristimo kao izvor resursa za proizvodnju mnoštva proizvoda.

Čini se, iz ovoga, da tu nema nekih narocito snažnih osećanja o svepoveza-

"...OSEĆANJA I RAZMIŠLJANJA SAVREMENIH LJUDI NE PREDSTAVLJAJU NEŠTO IM JE UROĐENO, NEGO TA UNUTRAŠNJA ZBIVANJA NASTAJU KROZ OBLIKOVANJE OD STRANE MNOGIH FAKTORA U NJIHOVOJ OKOLINI. U NEKU RUKU, MOGLO BI SE REĆI: NAŠ UNUTRAŠNJI ŽIVOT, NAŠA OSEĆANJA I RAZMIŠLJANJA, PREDSTAVLJAJU, U JEDNOM SMISLU, ODRAZ RAZNOVRSNIH VEZA KOJE NAS DOVEZUJU SA SPOLJNIM SVETOM."

nosti. S jedne strane – priroda nam izgleda kao neka 'gnjavaža', nužda u očuvanju zdravlja, s kojom imamo posla tek kad nam zaista 'zagusti'. Sa druge strane, ona je kao puki neživi predmet koji daleke firme i korporacije obrađuju da bismo mi od njega dobili nešto što nam je mnogo korisnije. Posledica ovakvog odnosa svi smo danas svesni, a o tome smo šire govorili ranije u tekstu.

Kao u slučaju osećaja usamljenosti, razdvojenosti od drugih ljudi, tako i ovde: probajmo da razumemo da li postoje neka objašnjenja zašto se mi danas ne osećamo bliskijima sa prirodom!

Ovde nam znači da se osvrnemo na dva faktora koji nas potencijalno ograniča

vaju u razvoju takvih osećanja.

Naime, pokazali smo da savremeno društvo uslovljava čoveka da zanemaruje unutrašnji život. Shodno tome, pošto nema priliku da se razvija u tom pravcu, nužno je da kod njega postoji i određena neosetljivost prema raznovrsnosti unutrašnjih doživljaja.

Odmah, pored toga, valja obratiti pažnju i na sledeće. Uzmimo u obzir i to da, zbog svih obaveza, nemamo mogućnost da često posećujemo prirodu. Kod siromašnih ljudi ovo može da predstavlja i preveliki dodatan trošak, ukoliko žive u urbanoj sredini bez parkova – što zbog troškova puta usled razdaljine, što zbog uloženog vremena. Kako većina stanovništva postepeno prelazi u velike gradove, tako sve manji broj

"NAIME, DOKAZALI SMO DA SAVREMENO DRUŠTVO USLOVLJAVA ČOVEKA DA ZANEMARUJE UNUTRAŠNJI ŽIVOT (...) SHODNO UTICAJU OVA PRETHODNA DVA FAKTORA, IMAJMO NA UMU I TO DA, USLED NENAVIKNUTOSTI I NEOSETLJIVOSTI, ČAK I KADA SE NAĐEMO U PRIRODI, TAKVI DOŽIVLJAJI MOGU DA NAM, PROSTO, SASVIM LAKO I PROMAKNU!"

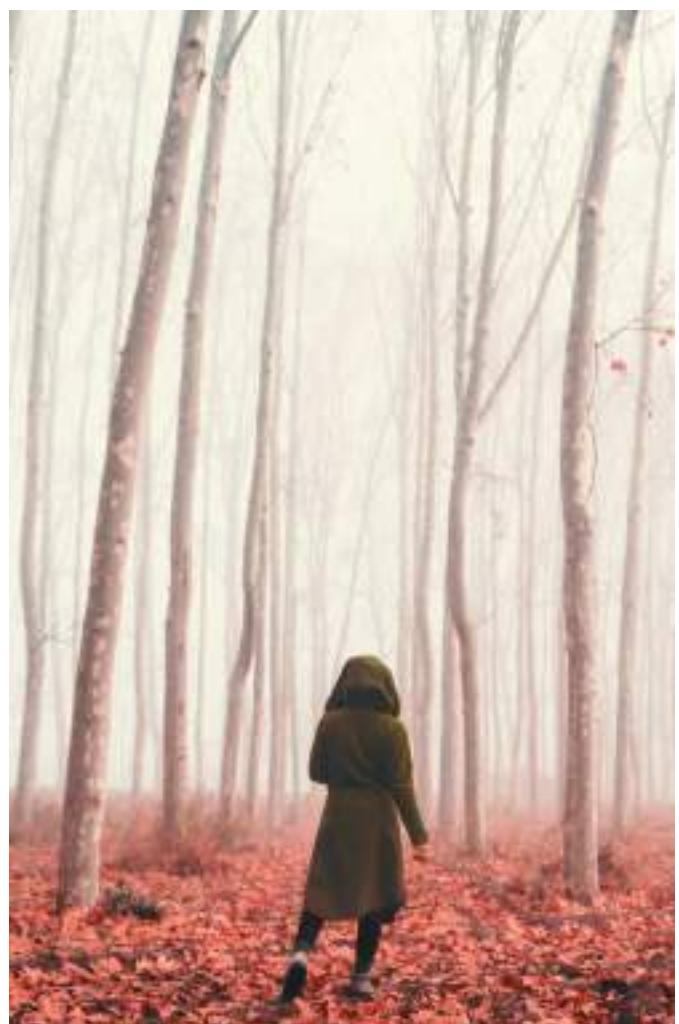
ljudi i ima priliku za kontakt sa prirodom. To, pre svega, znači da ćemo retko imati mogućnost da, bivajući u direktnom dodiru sa prirodom, probudimo u sebi unutrašnji doživljaj kao odgovor na takav kontakt.

Shodno uticaju ova prethodna dva faktora, imajmo na umu i to da, usled nenaviknutosti i neosetljivosti, čak i kada se nađemo u prirodi, takvi doživljaji mogu da nam, prosto, sasvim lako i promaknu!

Kada je situacija ovakva, pomisao na prirodu ne budi u čoveku snažna osećanja, već ga ponajviše pokreće potreba za preventivnim bavljenjem svojim zdravstvenim stanjem ili nečim sličnim. Tada i nije čudno da se, čak i kada imamo vremena i priliku za boravak u prirodi, ipak okrećemo iskustvima koja u nama bude utiske kojima smo izloženi češće u životu, pa nam je, shodno tome, i lakše da ih primetimo, te ih doživljavamo kao intenzivnije i primamljivije u odnosu na „dosadan” boravak u prirodi.

U tom smislu, ukoliko nas ovoliko

različitih faktora sprečava da probudimo osećanja prema prirodi i potencijalno postanemo podstaknuti da se prema naučnom saznanju o našoj svepovezanosti ophodimo kroz konkretno preoblikovanje našeg odnosa prema prirodi, onda je značajna sledeća stvar.

U nastavku teksta ukazaćemo na određene utiske koje čovek može da razvije u odnosu sa prirodom. Time možemo, barem za početak, da usmerimo pažnju čitaoca ka činjenici da takvi utisci uopšte i postoje. Kada mu pažnja bude usmerena i on se ponovo nađe u prirodi, može se dogoditi da će, u moru drugih utisaka koje nosi iz svakodnevnog života, moći da kvalitetnije prepozna baš ovaj koji se u njemu budi zbog kontakta sa okruženjem, u datom trenutku. Ovo može biti preduslov da postepeno razvijamo kolektivnu osetljivost na ovakve doživljaje.

Tu su još dva druga razloga.

Prvo, kako smo, tokom teksta, davali različite sugestije o tome kako se unutrašnji život aktivista može oslobođiti određenih teskoba koje mu uskraćuju elan i čine ga razdražljivim prema drugim ljudima, tako će i doživljaji koje budemo pobrojali imati ulogu u podsticanju uravnoteženja unutrašnjih turbulencija savremenog čoveka, čineći ga prijatnijim za okruženje.

Sa druge strane, ukoliko osvestimo ovakav značaj prirode kroz primere koji će biti navedeni – imaćemo još jedan dodatan argument kada se borimo za zaštitu nekog prirodnog dobra. Tako ćemo, umesto da, pred ljudima, državom i korporacijama, iznosimo tek nejasne utiske o tome kako je „važno da imamo dodir sa prirodom“ – moći da konkretnije obrazložimo tu vrednost, sa čvršćeg i jasnijeg psihološko-emotivnog

**"KAKO SE UNUTRAŠNJI
ŽIVOT AKTIVISTA MOŽE
OSLOBODITI OD REĐENIH
TESKOBA KOJE MU SK-
RACUJU ELAN I ČINE GA
RAZDRAŽLJIVIM PREMA
DRUGIM LJUDIMA, TAKO
ĆE I DOŽIVLJAJI KOJE
BUDEMO DOBROJALI
IMATI ULOGU U DODSTI-
CANJU URAVNOTEŽENJA
UNUTRAŠNJIH TURBU-
LENCIJA SAVREMENOG
ČOVEKA, ČINEĆI GA
PRIJATNIJIM ZA
OKRUŽENJE."**

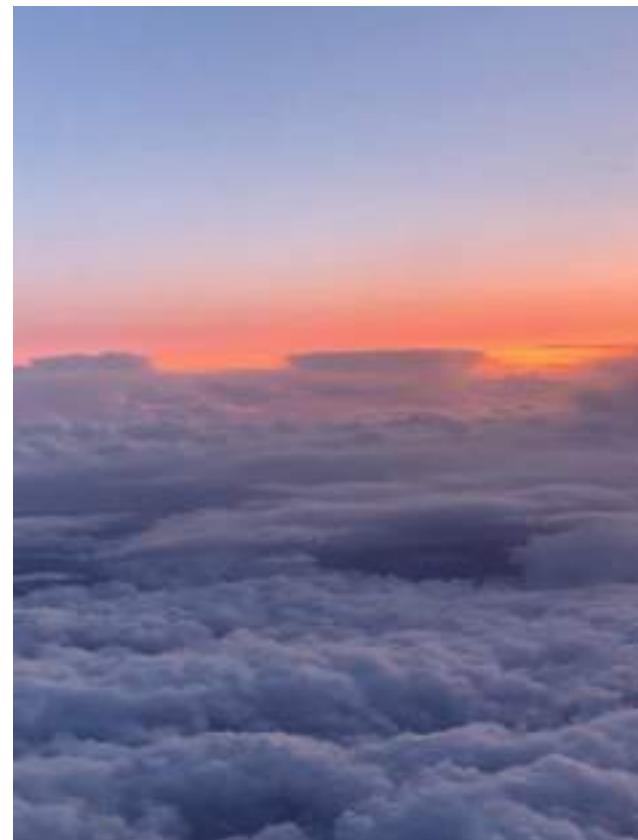
stanovišta. Može se dogoditi i da, iznoseći ove argumente na tako neposredniji i detaljniji način, zapravo privučemo i one ljude koji su skloniji direktnijim formulacijama, šireći tako i krug ljudi s kojima se možemo udruživati.

Pogledajmo onda kakve sve utiske u nama može da probudi dodir sa prirodom, a naročito u kontrastu sa utiscima koje nam budi svakodnevni život u savremenom svetu.

Naime, kako je u današnjem svetu najveći deo svakodnevnih života usmeren ka pitanjima obezbeđivanja egzistencije, a kako ono podrazumeva da se redovno prilagođavamo zahtevima naših nadređenih, zahtevima samog posla,

zahtevima tržišta na kome prona-lazimo posao i tome slično, tako značajan deo naše svakodnevice prolazi u određenoj primoranosti da potiskujemo emocionalne doživljaje, razmišljanja i prohteve, koji se u nama pojavljuju podstaknuti unutrašnjim i spoljašnjim zbivanjima.

Evo primera: ukoliko ugledate sunčan dan i najednom se u vama probudi nesavladiva potreba za šetnjom po sunčevoj svetlosti, te osećaj preraste u ushićenje izrazite snage, može se dogoditi da budete sasvim ometeni u bilo kakvoj drugoj aktivnosti dok vam se ova potreba ne ispunji. Ukoliko biste unutrašnji doživljaj ispratili odlaskom napolje, ispunjenje koje bi proizašlo iz toga u vas bi unelo takvo osveženje i potletnost da biste svojim prethodnim obavezama mogli da se vratite sa mnogo većom predanošću i ispunjenjem! Uprkos tome, zahtevi

**"OVAKVA SLOBODA
KRETANJA UTISAKA,
NASDRAM INAČE
PRISUTNOG NJIHOVOG
SUZBIJANJA I
NAGOMILAVANJA U
SVAKODNEVNOM
ŽIVOTU, MOGU DA,
NAJEDNOM, IMAJU
FANTASTIČAN
OSLOBADAJUĆI
EFEKAT!"**

savremenog života nas primoravaju da se potpuno predamo obavezama, ignorujući i nasilno potiskujući ovakve težnje, a time čineći obavljanje beskrajnog i monotonog niza uobičajenih obaveza gotovo nepodnošljivim i sve štetnijim po naše raspoloženje, pa i zdravlje.

Sličan doživljaj je moguć u onom trenutku kada, prosto, osetite da vam je potrebno da utonete u misli i osećanja, bez naročite svrhe, već isključivo nošeni trenutnim kretanjem svog raspoloženja. Ponovo, ovakva će potreba verovatno biti skrajnuta zarad efikasnosti na radnom mestu ili pri obavljanju drugih nezaobilaznih obaveza.

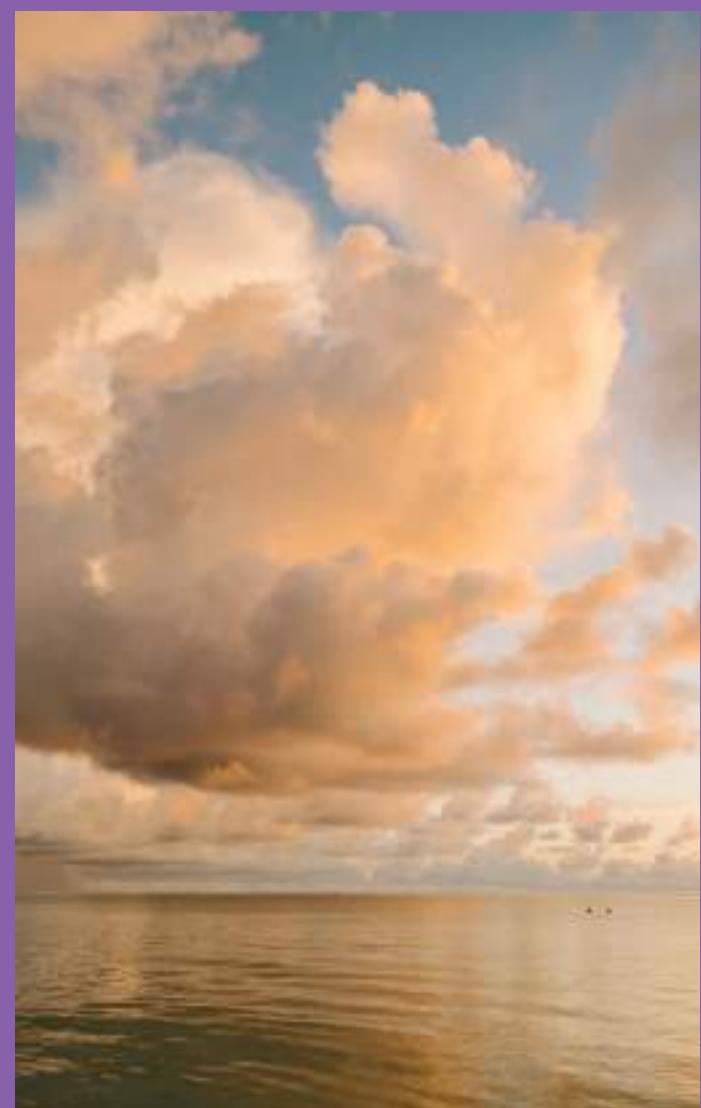
Jednako može biti da vas, ukoliko osetite potrebu za samoćom, sasvim nemerno i bez loše želje, prekine neko od ukućana.

Baš u kontrastu sa ovakvim vrstama situacija koje, u svakodnevnom životu,

redovno sputavaju slobodno kretanje naših unutrašnjih doživljaja, gomila-jući u nama nezadovoljstvo usled nemogućnosti da ih ispratimo, stoji pred nama – susret sa šumom.

U susretu sa šumom doživljavamo retku mogućnost u savremenom životu da izuzetno veliki deo našeg okruženja bude veoma blag i nenapadan prema nama, dozvoljavajući nam utapanje i u bogatstvo sadržine tog okruženja, ali i u nesmetano zaplitanje i rasplitanje naših unutrašnjih doživljaja – kao što su potisnuta razmišljanja i osećanja kojima nismo stigli da se posvetimo i prepustimo.

Ovakva sloboda kretanja utisaka, naspram inače prisutnog njihovog

dnevnom životu, mogu da, najednom, imaju fantastičan oslobađajući efekat! Takođe, redovni susreti sa ovakvim okruženjem, te redovna mogućnost da se povremeno oslobođimo raznih emocionalnih i mentalnih zasićenja, može da vodi dugotrajnoj unutrašnjoj ravnoteži, oslobađajući nas jednog dela nagomilanih nezadovoljstava.

Pomenuli smo ranije kako je savremeni čovek toliko zatvoren u sebe, delom zbog raznih neprijatnosti koje mu se dešavaju i koje su mu se dešavale, delom zbog nemogućnosti da se nosi sa mnogim unutrašnjim problemima usled svoje zauzetosti, manjka podrške i razumevanja okoline po pitanju važnosti bavljenja unutrašnjim životom, te da tako postaje manje osetljiv za druge ljude, pa čak i razdražljiv i nasilan prema njima. Baš onda, ovakva rasterećenja – otklanjanje emotivne i mentalne prezasićenosti – neposredno nas čine rasterećenijim i spremnijim za usmeravanje pažnje i ka bićima oko nas, a

čim više pažnje možemo da posvetimo strpljivom posmatranju i osluškivanju okoline, odmah ćemo i biti na putu da bliže i detaljnije razumemo bića oko sebe, i da se sa njima saosećamo.

Ovakav rasplet ispunje dodatnim

"BAŠ ONDA, OVAKVA RASTEREĆENJA – OTKLANJANJE EMOTIVNE I MENTALNE PREZASIĆENOSTI – NEPOSREDNO NAS ČINE RASTEREĆENIJIM I SPREMNIJIM ZA USMERAVANJE DAŽNJE I KA BIĆIMA OKO NAS, A ČIM VIŠE DAŽNJE MOŽEMO DA POSVETIMO STRPLJIVOM POSMATRANJU I OSLUŠKIVANJU OKOLINE, ODMAH ĆEMO I BITI NA PUTU DA BLIŽE I DETALJNIJE RAZUMEMO BIĆA OKO SEBE, I DA SE SA NJIMA SAOSEĆAMO."

zadovoljstvom svakog čoveka, kako onog koji tek počinje da razvija sklonost ka težnji za dobrobiti drugih bića, tako i kod onog koji se već snažno drži takvog usmerenja u svom životu.

Pogledajmo sada drugi primer.

Savremeno društvo je, u visokoj meri, kroz kretanje tržišta, usmereno ka nastojanju da različite oblasti našeg života učini profitabilnim. Tako, mnogi sadržaji kojima smo izloženi često umeju da budu rezultat vrlo pažljivog psihološkog prilagođavanja od strane proizvođača, sa namerom da nam, po svaku cenu, privuku pažnju i na nama zarade novac.

Takođe, budući da naše savremeno društvo odrasta pod uticajima emocija strepnje, straha, nekontrolisanih požuda i strasti, pokazuje se da smo

naviknutiji da opažamo takve vrste utisaka, naspram onih drugačijih, pozitivnijih, koje možda i ne umemo da primetimo usled manjka redovne izloženosti njima, te nerazvijenog senzibiliteta za ovakva lepša osećanja.

To nas čini podložnijim da se, pri želji za privlačenjem naše pažnje, prodavci koriste baš takvim osećanjima – negativnim, naprasnim, šokantnim. Ovakav pristup određuje i način na koji savremeno društvo oblikuje vizuelni i zvučni sadržaj kome nas izlaže. Oba umeju da budu snažnih, intenzivnih, napadnih svojstava.

Kada smo kontinuirano izloženi namski skrojenim sadržajima, pa kada unutrašnji emocionalni i mentalni život ispunjavamo takvom dinamikom, ponovo se to kasnije izražava i u našem generalnom raspoloženju, ali i

"KADA SMO KONTINUIRANO IZLOŽENI TAKVIM NAMENSKI SKROJENIM SADRŽAJIMA, DA KADA UNUTRAŠNJI EMOCIONALNI I MENTALNI ŽIVOT ISPUNJAVA MO TAKVOM DINAMIČKOM, DONOVO SE TO KASNIJE IZRAŽAVA I U NAŠEM GENERALNOM RASPOLOŽENJU, ALI I U TOME KOLIKO SMO MANJE OSETLJIVI ZA PRIMEĆIVANJE MANJE NASILNIH, SUPTILNIJIH VRSTA OPAŽAJA I DOŽIVLJAJA – I U SEBI I U OKOLINI."

u tome koliko smo manje osetljivi za primećivanje manje nasilnih, suptilnijih vrsta opažaja i doživljaja – i u sebi i u okolini.

Baš ponovo, nasuprot tome, stoji šuma. Koliko se, na primer, većina savremenih vizuelnih sadržaja koje susrećemo može uporediti, po vizuelnoj lepoti i skladu, sa šumskim prizorima?

Dok jedni predstavljaju proizvod nastojanja da se gotovo pa manipuliše uskim brojem čovekovih osećanja i uverenja zarad podsticanja njegovih impulsivnih reakcija ka kupovini i potrošnji, a kvalitet im je uslovljen aktuelnim trendovima tržišta i veštinom pojedinca ili grupe ljudi koji ga kreiraju, drugi nastaju bez takvih usiljenih i ograničenih intervencija.

Prizori prirodnih lepota nastaju kao rezultat postepenog skladnog razvoja opšte ravnoteže i uvezanosti zajednice mnoštva živih bića najrazličitijih vrsta, izgleda i uloga u zajednici. Ona se, u svojoj složenosti i skladu, postupno razvijala milionima godina, a njena harmonija

i ravnoteža pojavljuju se vizuelno pred nama na jedan sasvim poseban način: kao nadahnjuće bogate, skladnime odnosima veličina stabala, grana, lišća, boja, oblika tela, pokreta i drugog, ali ipak, u svojoj složenosti, kao sasvim neopterećujuće, takve da mogu da postanu predmet beskrajnih opuštajućih i nezamarajućih utapanja i lutanja naših čula, te, time, prijatne i za naša, inače prenapregnuta, osećanja.

Naspram statičnih i monotonih pri-zora gradskog okruženja, koji danas u našoj zemlji bivaju sve više lišeni zelenila, tu su prizori raznovrsnog šumskog rastinja, čijem se zanosnom komešanju usled vetra, koje razbija težinu prizora nepokretnih betonskih građevina urbanih sredina, pridružuju i postepene periodične tranzicije u njihovom izgledu, uzrokovanе smenom godišnjih doba, što nam garantuje ciklična osveženja vizuelnih sadržaja kojima su izložena naša čula, pa stoga i opštu relaksaciju.

Tom bogatstvu vizuelnih predstava razvijenog prirodnog predela pridružuje se uravnoteženi spoj mnoštva raznovrsnih zvukova, u kome postoji čak i prirodna postepena dnevna smena vrsta tih zvukova različitih ptica, životinja, insekata, aktivnih u različitim delovima dana, koja ponovo doprinosi otklanjanju još jednog sloja zasićenja jednoličnim ponavljanjima buke urbanih sredina.

Ako se dodiru sa prirodom pridoda i neki oblik uzgoja bilja, otkriva se i čitav niz novih doživljaja, koji mogu da na čoveka deluju veoma povoljno.

Primetimo, odmah, kako sva ona osećanja nezadovoljstva i neprijatnosti koje smo pominjali čine savremenog čoveka vrlo nestrpljivim, a već smo opisivali kako se to odražava na njegov život i na bavljenje društvenim radom. Baš nasuprot tome, posvećivanjem uzgoju biljke on će postepeno

**"TOM BOGATSTVU
VIZUELNIH PREDSTAVA
RAZVIJENOG PRIRODNOG
PREDELA PRIDRUŽUJE
SE URAVNOTEŽENI SPOJ
MNOŠTVA RAZNOVRSNIH
ZVUKOVA, U KOME
DOSTOJI ČAK I PRIRODNA
POSTEPENA DNEVNA
SMENA VRSTA TIH ZVU-
KOVA RAZLIČITIH PTICA,
ŽIVOTINJA, INSEKATA,
AKTIVNIH U RAZLIČITIM
DELOVIMA DANA, KOJA
DONOVO DOPRINOSI
OTKLANJANJU JOŠ
JEDNOG SLOJA
ZASIĆENJA JEDNOLIČNIM
DONAVLJANJIMA BUKE
URBANIH SREDINA."**

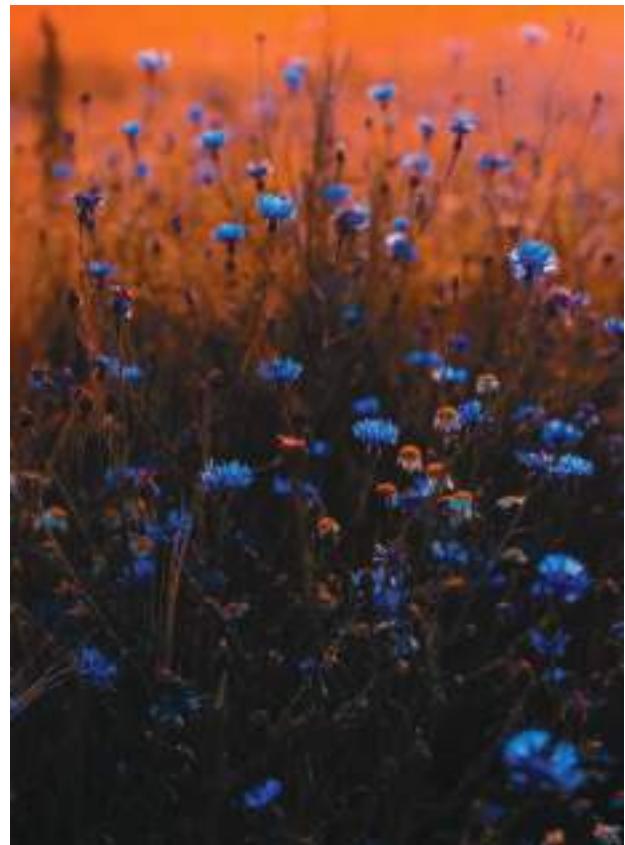
razvijati vrlinu strpljenja, neophodnu za takvu aktivnost, a ta promena, smirenost, može da se odrazi i na njegov odnos prema sebi i drugim bićima.

Uz to, uzgoj biljke podrazumeva i drugačiji odnos prema radu od onog kojem smo obično izloženi.

Naime, pošto najveći procenat naše savremene uposlenosti nema odraz u stvarnom doprinosu razvoju društva i planete, nego

često i naprotiv – npr. ako se bavimo poslom koji nas u savremenom društvu primorava da radimo stvari koje nam se čine štetnima, kao što bankarski službenici svakog meseca bivaju primorani da određeni broj klijenata navode na uzimanje kredita, kao što telefonski prodavci, poigravajući se osećanjima sagovornika, pokušavaju da navedu starije osobe na kupovinu stvari koje im nisu neophodne, kao što marketinški stručnjaci stvaraju celokupne strategije pokušavajući da navedu kupca ka impulsivnoj kupovini i slično – tada uzgoj biljaka dobija i jednu sasvim novu dimenziju koju ćemo sada opisati.

Naime, kako se u gorepomenutim slučajevima naša aktivnost obavljanja zadataka lišava našeg unutrašnjeg ushićenja usled osećaja svrsishodnosti obavljanja te

**SVA ONA OSEĆANJA
NEZADOVOLJSTVA I
NEPRIČINE SAVREMENOG
ČOVEKA VRLO
NESTRPLJIVIM, A TO SE
ODRAŽAVA NA NJEGOV
ŽIVOT I NA DRUŠVENI
RAD. BAŠ NASUPROT
TOME, POSVEĆIVANJEM
UZGOJU BILJKE ON ĆE
DOSTEPENO RAZVIJATI
VRLINU STRPLJENJA,
NEOPHODNU ZA TAKVU
AKTIVNOST, A TA
PROMENA, SMIRENOST,
MOŽE DA SE ODRAZI I NA
NJEGOV ODНОС ПРЕМА
SEBI I DRUGIM BIĆIMA.**

okolinu. Uz to, ponovo može da oseti, u jednom konkretnom smislu, da kao biće ima svoje mesto među drugim bićima, zatim, da kao biće vredi, te da mu je i sâm život ispunjen mnogo dubljim smislom nego što je to često slučaj u savremenom svetu.

Obratimo pažnju i na još jednu nijansu. Ma kako dobro savladali veštinu kojom obavljate svoj posao, ipak vas promena klime na tržištu rada koja određuje da li je vaš posao isplativ može staviti u tako neizvesnu poziciju u kojoj sav vaš trud može već sutra propasti, usled dobijanja otkaza. Baš nasuprot tome, kada ste jednom već ovladali potrebnim znanjima za

aktivnosti, tako uzgoj biljaka, u kontrastu sa time, budi sledeći doživljaj. Uzgajajući biljku, čovek svedoči stvarnom nastanku, rastu i razvoju drugog živog bića. To biće ima svoju jasnu ulogu u životu nekih trećih bića, počev od onih neprimetnih, kao što su razni mikroorganizmi, zatim onih koji udišu kiseonik zahvaljujući njoj, pa sve i do onih kojima će ta biljka poslužiti kao ishrana. Utisci o ovakvoj svepovezanosti i vrednosti onoga što činimo pomažući razvoju te biljke, mnogostruko dublje prodiru u čoveka. Učešće u jednom tako sveobuhvatnom procesu može da ga postepeno navodi da ponovo oseća da njegove aktivnosti imaju lep i dobar uticaj na

predostrožnosti, štiteći je od vremenskih nepogoda, možete da budete ispunjeni osećanjima izvesnosti, smislenosti i vrednosti svog truda. Naspram savremenog života nad kojim imamo tek malo kontrole, ovakvo ispunjenje utiskom izvesnosti može da očvrsne naš karakter i da nas ispuni postojanim osećanjima prijatnosti – i to na način kojim će se mir i čvrstima pozitivno odraziti i na bavljenje drugim aspektima našeg unutrašnjeg i društvenog života.

Pored toga, tu bi čovek, posmatrajući takvo biće i upadajući, možda, u neplanirana meditativna stanja, razbuktavao u sebi skrajnute sposobnosti dubinskog emocionalnog utapanja u unutrašnje zanose, koje donosi susret sa drugim bićem. Ovo može pomoći čoveku da, dok prepoznaže da u njegovim osećanjima postoji snažna veza sa bićima oko njega – veza koja mu ulepšava život –

još dodatno učvrsti utisak o toj svepovezanosti sa svojom okolinom; ovog puta, kroz unutrašnji doživljaj.

Kada se u čoveka duboko utisnu ovakva konkretna osećanja, rečenica „Svi smo povezani“ dobija sasvim novi

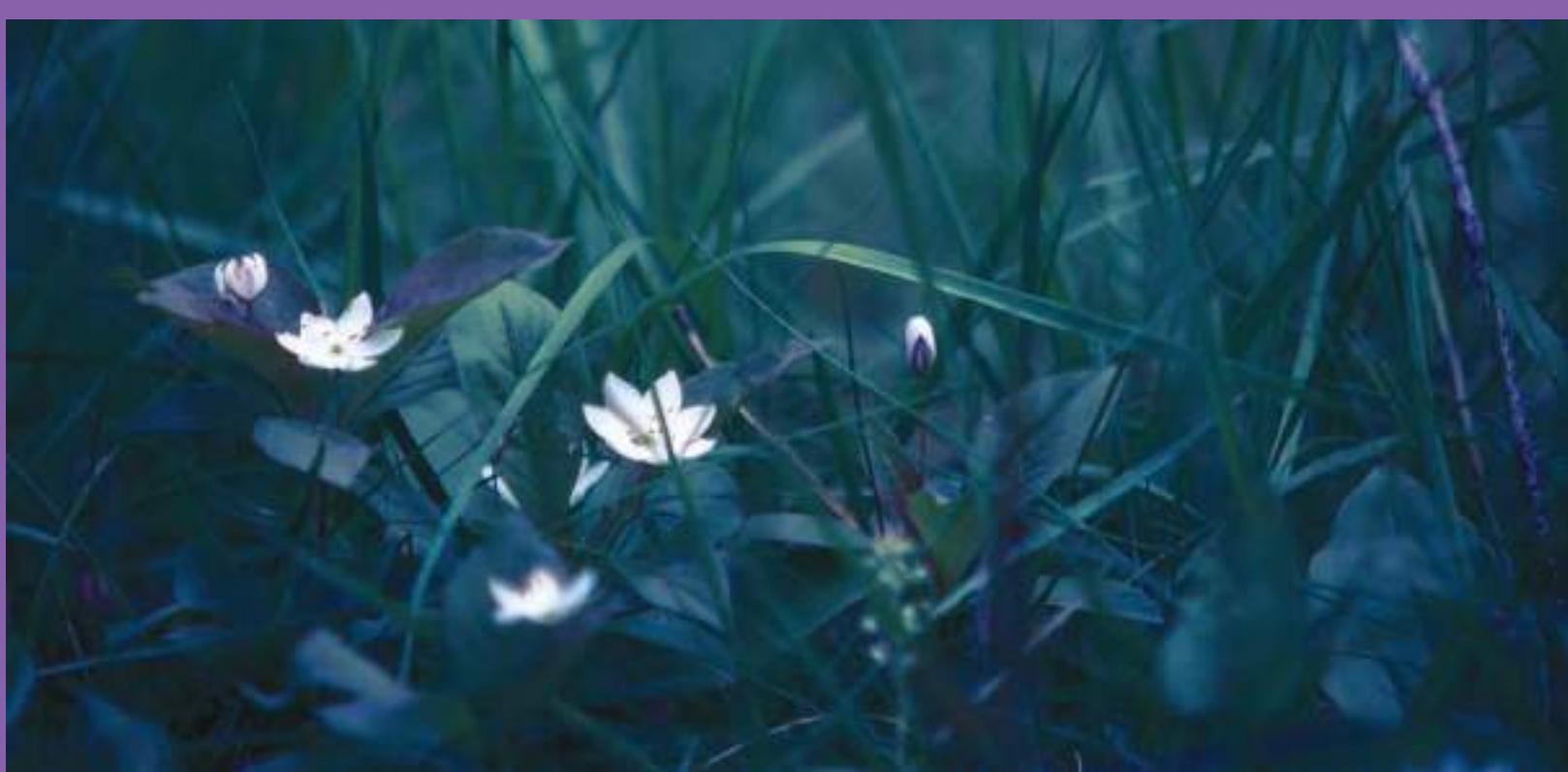
"UČEŠĆE U JEDNOM TAKO SVEOBUVATNOM PROCESU MOŽE DA GA POSTEPENO NAVODI DA DONOVО ОСЕĆА DA NJEGOVE AKTIVNOSTИ IMAJU LED I DOBAR UTICAJ NA OKOLINU. UZ TO, DONOVО MOŽЕ DA OSETI, U JEDNOM KONKRETNOM SMISLU, DA KAO BIĆE IMA SVOJE MESTO MEĐУ DRUGIM BIĆIMA, ZATIM, DA KAO BIĆE VREDI, TE DA MU JE I SÂM ŽIVOT ISPUNJEN MNOGO DUBLJIM SMISLOM NEGО ŠTO JE TO ČESTO SLUČAJ U SAVREMENOM SVETU."

*“..TADA NAS OVAKVO
OBOGAĆENJE NAŠEG BIĆA
MOŽE UČINITI, DOBRIM
DELOM, NAJZAD, NEZA-
VISNIMA I OD MNOGIH
VRSTA ONIH VEŠTAČKIH
POTROŠAČKIH POTREBA,
ČIJIM ISPUNJENJIMA
PRIBEGAVAMO U NEMO-
GUĆNOSTI DA POSTIGNE-
MO KVALITETNIJE
UNUTRAŠNJE
ISPUNjenje.”*

smisao i pokretačku snagu! Takođe, postaje nam jasno da priroda nije samo puki 'predmet' neophodan za preživljavanje, već da u odnosu sa njom naši životi postaju značajno oplemenjeniji dubokim osećanjima, a odraz toga postaje vidljiv i kroz kvalitet našeg odnosa sa drugim ljudima, drugim bićima i nama samima.

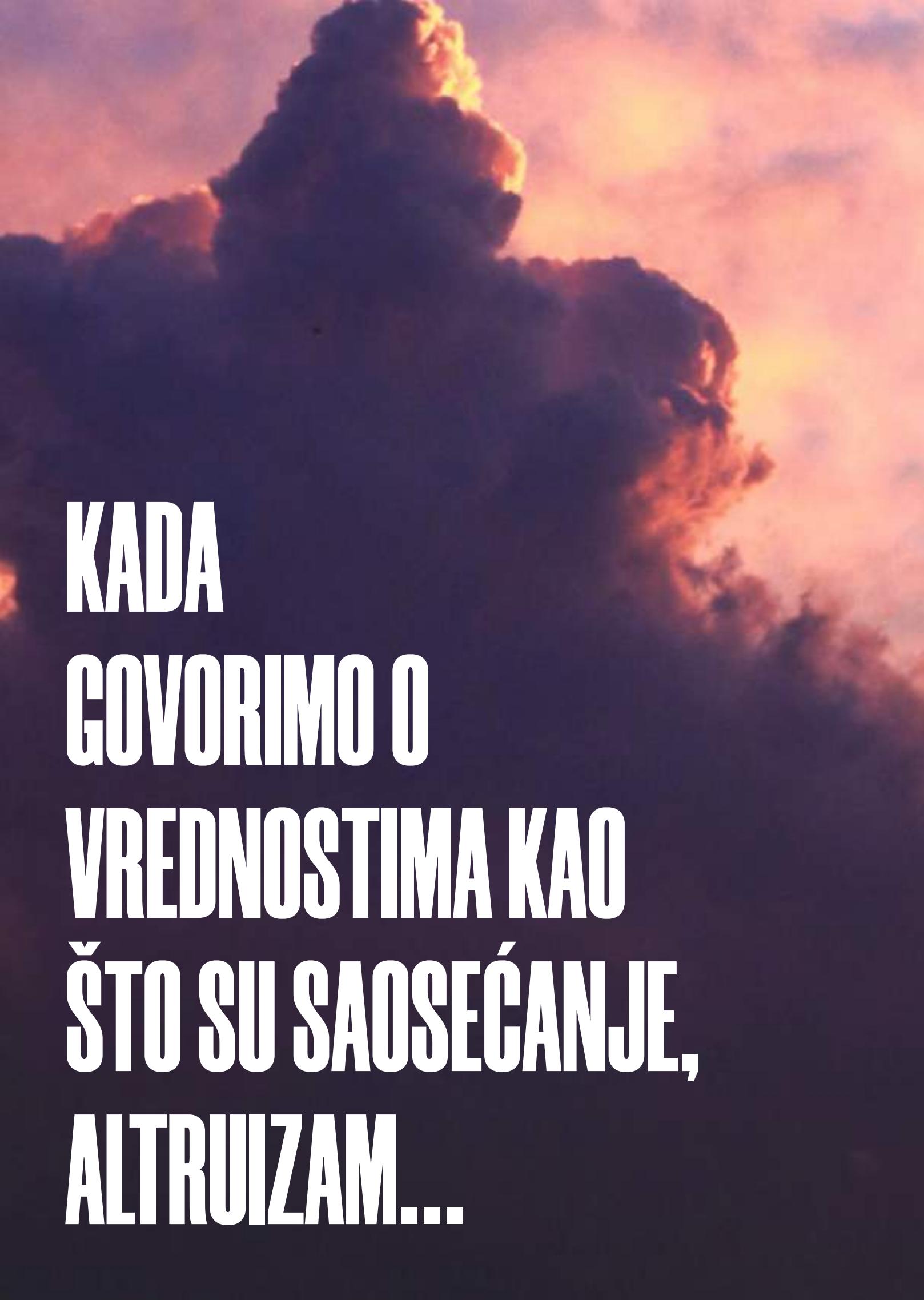
Pored toga, kada se takvom bogatstvu doživljaja ponovo suprotstavi sva isplanirana i napregnuta sadržina naših svakodnevnih života u kojima smo redovno lišavani kvalitetnih unutrašnjih utisaka – tada nas ovakvo obogaćenje našeg bića može učiniti, dobrom delom, najzad, nezavisnima i od mnogih vrsta onih veštačkih potrošačkih potreba, čijim ispunjenjima pribegavamo u nemogućnosti da postignemo kvalitetnije unutrašnje ispunjenje.

Prisetimo li se jednog od uzroka savremenog neuravnoteženog odnosa prema resursima naše planete – uzrokovanoj baš prekomernošću ovakvih naših potreba u kuhinji i proizvodnji nepotrebnih stvari, mogli bismo da dublje razumemo i uzajamne veze između kvalitetnog unutrašnjeg života i usaglašenja između nas kao bića, društva, civilizacije i prirode.

**"OVO MOŽE DOMOĆI ČOVEKU DA, DOK PREDPOZNAJE
DA U NJEGOVIM OSEĆANJIMA POSTOJI SNAŽNA
VEZA SA BIĆIMA OKO NJEGA – VEZA KOJA MU
ULEDŠAVA ŽIVOT – JOŠ DODATNO UČVRSTI UTISAK
O TOJ SVEDOVEZANOSTI SA SVOJOM OKOLINOM;
OVOG puta, kroz unutrašnji doživljaj."**

**KADA
GOVORIMO O
VREDNOSTIMA KAO
ŠTO SU SAOSEĆANJE,
ALTRUIZAM...**

Kada govorimo o vrednostima kao što su saosećanje, altruizam, solidarnost, odnosno svim onim koje čoveka usmeravaju ka promatranju onoga što bi moglo da drugim ljudima i drugim bićima učini život lepšim – moramo imati na umu sledeće.

Savremeni čovek je od malih nogu vaspitan i navikavan na to da ne može da se osloni na druge ljude, te da i on sâm mora da sebi ograniči to do koje se mere drugi oslanjaju na njega, jer je svestan koliko lako može da izgubi sopstveni, naročito finansijski, oslonac u životu. Govoriti takvom čoveku o vrednostima kao što su ove koje smo pomenuli, znači govoriti o nečemu što je za njegovo životno iskustvo „nerealno“, jer on nešto slično nije lično doživeo.

Tada, ukoliko smatramo da je problem savremenog društva to što isuviše zastupa vrednosne okvire koji postavljaju lični interes pojedinca kao najvišu vrednost – te želimo da skrenemo pažnju ljudima na značaj drugačijih vrednosti, pokazuje se kao bitno da uradimo sledeću stvar u onim trenucima kada se ne naziru uslovi za široke društvene promene zbog premalog broja svesnih ljudi koji bi se mogli udružiti.

Naime, pokazuje se kao bitno da sasvim pažljivo iznesemo određene primere iz života tih ljudi koji pokazuju da i u njihovim životima postoje, makar u obrisima, oblici nešobičnog delovanja. Onda je veoma

**"MORAMO DA IMAMO
PUNU SVEST DA JE
NAJVEĆEM BROJU
SAVREMENIH
LJUDI ŽIVOT
JEDNOSTAVNO ISDUNJEN
ISUVIŠE NEGATIVnim
ISKUSTVIMA U ODNOSU
SA LJUDIMA. UKOLIKO
BISMO DOKUŠAVALI DA
IH REČIMA UVERIMO DA
SVET MOŽE DA BUDE
DRUGAČIJI, TO BI NJIMA
TO ZVUČALO
NEUVERLJIVO. RETKO
KADA ĆE TUDE REČI BITI
SNAŽNIJE OD LIČNOG
ŽIVOTNOG ISKUSTVA."**

značajno da im se dâ objašnjenje zbog čega se ti oblici nesebičnog delovanja pojavljuju tako retko. U suprotnom, ljudi će ponovo moći da prepostavljaju da su to samo koincidencije ili da je nečija nesebičnost bila proizvod skrivenog sebičnog interesa, a da su ljudi svakako rođeni sebični i da je svet onakav kakav mora zauvek da bude, te da ga prosto moramo prihvati takvog i ostati u svom očajanju.

Zatim, sledeća stvar jeste: moramo da imamo punu svest da je najvećem broju savremenih ljudi život jednostavno ispunjen isuviše negativnim iskustvima u odnosu sa ljudima. Ukoliko bismo

pokušavali da ih rečima uverimo da svet može da bude drugačiji, to bi njima to zvučalo neuverljivo. Retko kada će tuđe reči biti snažnije od ličnog životnog iskustva.

Zato uvek moramo da imamo na umu da će ovakva vrsta pristupa osnažiti samo određene ljude – one koji su imali tu sreću da u okviru ovakvih društvenih prilika na svetu ipak žive u nešto pogodnijim okolnostima, te da i sami dožive prijatnost dobrote i nesebičnosti. Budući da su savremene okolnosti sveprisutne i da snažno oblikuju društvo, ovakvi ljudi imaju poteškoće da pronalaze druge slične ljude, kao što smo pomenuli ranije. To je još jedan od razloga koji nas može podstići da radimo na željenom tipu

pristupa: da bismo češće pronalazili takve ljude i udruživali se.

Ovakvo razumevanje će nas, takođe, spasiti od toga da budemo frustrirani što nas „niko ne sluša“ i što nas „niko ne razume“. Ukoliko upadnemo u klopu smatranja da ćemo svim ljudima uspeti da brzo prenesemo ideju o značaju vrednosti kakve su saosećanje, altruijam, ljubav i slično, tada možemo ponovo postati ljuti i isfrustrirani. Sa negativnim osećanjem, međutim, počećemo da se prema ljudima ponašamo suprotno od vrednosti koje zastupamo i tako ćemo im samo još jednom dokazati da su te vrednosti zapravo samo maštarija, jer, eto – čak ih se ni mi sami ne pridržavamo!

Inače, ovakav pristup uključuje i još jednu vrstu optimizma i nade!

Zamislite koliko biste malo hrabrosti

imali da budete ranjivi i iskreni kada oko vas ne bi bilo ljudi koji to prihvataju. Tada biste strahovali od odbacivanja i toga da ostanete potpuno sami. Ovo bi vas držalo emotivno zatvoreni-ma, a tamo gde biste i mogli da izadete iz „začaranog kruga“ nasilne i zatvorene komunikacije, propustili biste priliku da to uradite i, time, ohrabrite svog sagovornika da uradi isto. Ipak, kada ste okruženi ljudima koji to prihvataju, eliminisacete strah od napuštanja i od toga da ćete ostati sami ako se ponašate na taj način koji je drugačiji od uobičajenog i očekivanog. Tada, već samim oslobođanjem od ovog konkretног straha, značajno ćete biti otvoreniji i spremniji da pažljivo i strpljivo birate prilike u kojima biste, svojom iskrenošću, nekoga drugog mogli da ohrabrite da ispolji sopstvena osećanja i mišljenja, time mu postepeno dajući priliku da, konačno, u svom životu doživi i primer ponaša-

**"UKOLIKO UPADNEMO U KLOPKU SMATRANJA DA
ĆEMO SVIM LJUDIMA USPETI DA BRZO PRENESEMO
IDEJU O ZNAČAJU VREDNOSTI KAKVE SU SAOSEĆAN
JE, ALTRUIZAM, LJUBAV I SLIČNO, TADA MOŽEMO
DONOVNO POSTATI LJUTI I ISFRUSTRIRANI. SA NEGA
TIVNIM OSEĆANJEM, MEĐUTIM, POČEĆEMO DA SE
PREMA LJUDIMA PONAŠAMO SUPROTNOD VREDNOS
TI KOJE ZASTUPAMO I TAKO ĆEMO IM SAMO JOŠ
JEDNOM DOKAZATI DA SU TE VREDNOSTI ZADRAVO
SAMO MAŠTARIJA, JER, ETO – ČAK IH SE NI MI
SAMI NE PRIDRŽAVAMO!"**

nja koje je u skladu sa vrednostima koje smo pomenuli – sa saosećanjem, ljubavlju i drugim.

Ovo znači da ovakav pristup ne predstavlja samo utočište i oazu za ljude koji su imali dovoljno sreće u životu da iskuse dobrotu i saosećanje. Ovo, šta više, predstavlja proces stvaranja onakvih grupa ljudi koje, ne strahujući više od napuštanja i usamljenosti, bivaju spremnije da aktivno pomažu i ohrabruju sve one ljude koji su živeli u nasilnjim okruženjima i kojima je potencijalno potreban ovakav podstrek za veoma postepen i strpljiv razvoj sposobnosti da budu iskreni, ali i da se ohrabre da počnu da sagledaju svoje unutrašnje procese – svoja razmišljanja i osećanja. Takvo sagledavanje biće

osnov za njihovo dalje razvijanje kao samosvesnih bića, što je preduslov da postanu svesni i svog okruženja, ispunjeniji saosećanjem i drugim plemenitim osećanjima.

Osnaženi ovakvom osnovom, bićemo u još većoj meri prožeti osećanjima i mogućnostima da postepeno otklanjamo ovako veliku prepreku koja nas sprečava da se udružujemo i da stvorimo društvo koje će, najzad, biti dovoljno osetljivo na stanje i pojedinaca i društava, i muškaraca i žena, i biljaka i životinja, pa takođe i neživih elemenata prirode – vode, vazduha, zemljišta i drugog!

OVAKAV PRISTUP NE PREDSTAVLJA SAMO UTOČIŠTE I OAZU ZA LJUDE KOJI SU IMALI DOVOLJNO SREĆE U ŽIVOTU DA ISKUSE DOBROTU I SAOSEĆANJE. OVO, ŠTA VIŠE, PREDSTAVLJA PROCES STVARANJA ONAKVIH GRUDA LJUDI KOJE, NE STRAHUJUĆI VIŠE OD NAPUŠTANJA I USAMLJENOSTI, BIVAJU SPREMNIJE DA AKTIVNO DOMAŽU I OHRABRUJU SVE ONE LJUDE KOJI...

...SU ŽIVELI U NASILNIJIM OKRUŽENJIMA. I KOJIMA JE POTENCIJALNO DOREBAN OVAKAV PODSTREK ZA VEOMA POSTEPEN I STRPLJIV RAZVOJ SPOSOBNOSTI DA BUDU ISKRENI, ALI I DA SE OHRABRE DA DOČNU DA SAGLEDAJU SVOJE UNUTRAŠNJE PROCESE – SVOJA RAZMIŠLJANJA I OSECANJA.

HVALA NA ČITANJU

O publikaciji

Publikacija „Srcem za prirodu“ je nastala kao deo projekta „Idejno utemeljenje ekološki svesnog delovanja“ koji je realizovan u periodu od avgusta do decembra 2021. godine. Projekat je vodilo Ekološko udruženje „Avalon“ iz Vršca ispred mreže „Banatska platforma“, a u partnerstvu s organizacijama UG „Aurora“ iz Bele Crkve, UG „Eko zona“ iz Kovina i Eko centar „Tisa“ iz Novog Kneževca.

Publikacija se doštampava u okviru drugog ciklusa projekta „Idejno utemeljenje ekološki svesnog delovanja 2.0“.

Dizajn i sadržaj publikacije su kreirali članovi Ekološkog udruženja „Avalon“. U publikaciji su korišćene fotografije sa sajtova Pixabay.com, Pexels.com i Unsplash.com. Autor slike korišćene na naslovniči je Asher Brown Durand, a na zadnjoj strani je korišćen detalj sa tapiserije "The Unicorn Rests in a Garden".

Publikacija je dostupna i u PDF formatu na sajtu www.srcemzaprirodu.com.

Kontaktirajte nas

srcemzaprirodu.com

avalon.org.rs

eko.avalon.vrsac

avalon.vrsac

Mladi
istraživači
Srbije
Volonterski servis Srbije

Švedska
Sverige

Podrška reformama u životnoj sredini

Ovaj materijal izrađen je u okviru programa EKO-SISTEM:

Podrška reformama u zaštiti životne sredine, koji sprovode Mladi istraživači Srbije (MIS), uz podršku Švedske preko Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Za sadržaj ovog materijala odgovoran je isključivo autor. Mladi istraživači Srbije i Sida ne dele nužno stavove i tumačenja izrečena u ovom materijalu.

srcemzaprirodu.com